

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

КАСАБОВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 22385/03)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

19 април 2011 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

19/07/2011

*Решението е окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията.
Може да претърпи редакционни промени.*

По делото на Касабова срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение),
заседаващ като камера в състав:
Никола Браца (Nicolas Bratza), *председател*,
Лех Гарлицки (Lech Garlicki),
Лиляна Мийович (Ljiljana Mijović),
Свер Ерик Йебенс (Sverre Erik Jebens),
Здравка Калайджиева,
Небойша Вучинич (Nebojša Vučinić),
Винсент А. де Гаetano (Vincent A. De Gaetano), *съдии*,
и Лорънс Ърли (Lawrence Early), *секретар на Отделението*,
След проведено закрито заседание на 29 март 2011 г.,
Постанови следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е образувано по жалба (№ 22385/03) срещу Република България, подадена на 16 юли 2003 г. пред Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък "Конвенцията") от българската гражданка г-жа Катя Георгиева Касабова (наричана по-нататък "жалбоподателката").

2. Жалбоподателката се представлява от г-н А. Кашъмов и г-н С. Терзийски – адвокати, практикуващи в гр. София. Българското правителство (наричано по-нататък „Правителството“) се представлява от своя агент – г-жа М. Димова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателката твърди, че присъдата и наказанието ѝ за написана от нея статия в печатно издание са в нарушение на правото ѝ на свобода на изразяване, че завършилото с осъждането ѝ производство не е справедливо и е нарушена презумпцията за невиновност, както и че предвид на това, сумите, които е определено да заплати, са прекомерни.

4. На 16 юни 2008 г. председателят на Пето отделение решава да изпрати уведомление за жалбата до Правителството. Решено е също Съдът да се произнесе едновременно по допустимостта и по съществуването на жалбата (член 29 § 1 от Конвенцията), а производството по делото да се проведе едновременно с производството по делото *Божков срещу България* (жалба № 3316/04) (член 42 (бивш 43) § 2 от Правилника на Съда).

5. По-късно, след преструктурирането на отделенията на Съда на 1 февруари 2011 г., жалбата е разпределена на Четвърто отделение.

6. Получени са становища на трети лица от две неправителствени организации, Артикъл 19 (Article 19) и Инициатива за правосъдие на Отворено общество (Open Society Justice Initiative), които председателят на Пето отделение е допуснал да участват в

производството по размяна на писмени документи (член 36 § 2 от Конвенцията и член 44 § 3 (бивш 2) от Правилника на Съда).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

A. Жалбоподателката и вестникът

7. Жалбоподателката е родена през 1964 г. и е журналист по професия. Между 1 август 2000 г. и 28 февруари 2001 г. тя работи за в. „Компас“ – водещ ежедневник в родния ѝ град Бургас. Съгласно удостоверение, издадено от работодателя ѝ, през 2000 г. brutното ѝ месечно трудово възнаграждение е 190 лв., а през 2001 г. е увеличено на 210 лв.

Б. Фактическа обстановка по делото

8. В българската образователна система, когато учениците завършат основното си образование след седми или осми клас, могат да продължат в обикновено или в специализирано средно училище. Учебната програма на обикновените средни училища обикновено не включва засилено изучаване на специален предмет като математика, чужди езици или технически дисциплини. Записването в тях е само по документи и обикновено не представлява проблем. Учебната програма на специализираните средни училища включва преподаване на такива предмети, а приемът на ученици в тях се извършва само въз основа на състезателни изпити, които се провеждат през юни (учебната година в България започва на 15 септември). Съгласно наредба на Министерството на образованието и науката ученици с определени заболявания могат като извънредна мярка да се приемат без изпит в профилирани средни училища.

9. На 5 май 2000 г. началникът на Регионален инспекторат по образованието – Бургас, териториално поделение на Министерството на образованието и науката, назначава комисия, която да насочва ученици с определени хронични заболявания или със специални образователни потребности за прием в профилирани средни училища. Членове на комисията са четирима служители на инспектората: г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е., г-н Г.Д. и д-р Н.П. – педиатър.

10. На 12 юни 2000 г. четиринадесет родители на деца, положили конкурсни изпити за прием в специализирани средни училища, пишат писмо до Министерството на образованието и науката. Те посочват, че в Бургас са били приети в специализирани средни училища въз основа на заболявания и без конкурсен изпит сто петдесет и седем деца.

Повечето от тях очевидно са деца на лекари, парамедицински персонал и учители. Родителите се жалват, че докато те плащали хиляди левове за подготвителни частни уроци, някои ученици се хвалели, че срещу 300 долара щели да бъдат приети в английската гимназия в Бургас; и наистина, само месец по-късно това било факт. В писмото са посочени няколко примера на напълно здрави деца, диагностицирани като страдащи от тежки хронични заболявания. Родителите посочват, че не отправят обвинения към комисията по приемането, която само констатира издадените преди това лекарски заключения и насочва болните ученици към различни училища в зависимост от естеството на предполагаемите им здравословни проблеми. Настояват министерството да назначи специална комисия, която да извърши разследване. Впоследствие множество родители организират ежедневни публични протести пред сградата на инспектората по образованието в Бургас.

11. След жалбата министърът на образованието и науката възлага на 7 юли 2000 г. на трима служители от министерството да разследват работата на комисията за насочване на ученици. След извършената от 10 до 14 юли проверка тримата представители на МОН на 18 юли 2000 г. представят доклад от пет страници. Непубликуваният констативен протокол установява, че комисията е извършила редица нарушения на наредбата за прием на ученици в държавните и общински училища, като приемане на ученици без даващи предимство заболявания, направени констатации въз основа на невалидни медицински документи и лошо водене на документацията за дейността ѝ. Посочва се също, че има показания за подправяне на документи от д-р Н.П. Едно от предложенията в протокола е „налагане на дисциплинарни наказания на членовете на комисията, съизмерими с констатираните нарушения и в съответствие с Кодекса на труда“. На 25 септември 2000 г. министърът налага на г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. дисциплинарно наказание „предупреждение за уволнение“, позовавайки се на редица нарушения и пропуски при прилагане на процедурите за насочване и прием на ученици в профилирани училища.

12. Известно време след това Бургаската окръжна прокуратура започва проверка срещу г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. На 12 декември 2002 г. е образувано досъдебно производство срещу „замесените длъжностни лица от инспектората по образованието“ по подозрение за вземане на подкупи. В хода на разследването властите разговарят с четиримата служители, с някои от родителите, подписали жалбата до Министерството на образованието и науката, и с родители, за които се твърди, че са дали подкуп, за да бъдат приети децата им в „специализирани“ училища. На 28 октомври 2003 г. прокуратурата решава да прекрати досъдебното производство, без да повдига обвинения. Посочва се, че макар длъжностните лица наистина да са нарушили професионалните си задължения и затова да са наказани

дисциплинарно, няма доказателства нарушенията да са свързани с вземане на подкупи.

В. Процесната статия

13. Жалбоподателката узнава за случая и решава да го отрази в статия, която се появява на първа и четвърта страници в броя на вестник „Компас“ от 12 септември 2000 г. Публикацията е със заглавие „Корупция в бургаското образование“ и подзаглавие “Уволняват четирима експерти и лекарка за подкуп?”; посочено е името на жалбоподателката като автор, а статията в относимата си част гласи следното:

„Четирима експерти от Инспекторат на МОН ще бъдат уволнени за корупция, ако министър Димитров зачете заключението на своите емисари след проверка по сигнал за вземане на подкупи, съобщи източник от Инспектората вчера. Миналия четвъртък проверяващите докладвали какво са установили след месечно разследване в Бургас, включващо разпити на родители дали пари за приема на децата им в елитни училища с фалшиви диагнози. Според непотвърдена информация става въпрос за 40 момчета и момичета, попаднали в списъците без право да ползват предимство по Наредбата за ученици с вродени и придобити заболявания. За всяко вкарано по втория начин дете експертите са прибрали по минимум 300 долара. Общата сума на подкупа е приблизително 15 000 долара, заяви източникът. Не е ясно как ще се постъпи с връзкарите и дали сега те ще трябва да отстъпят местата си на действително болните си връстници, коментират учители.

Уличените в корупция експерти са [Р.Е.], [А.М.], [Г.Д.] и [Т.К.] от направление “Професионално образование”. Комисията е заседавала през юни в петчленен състав, в който е била включена и лекарката от Френската гимназия д-р [Н.П].

Нейно задължение било да докладва протоколите от ЛКК и да даде съвет коя диагноза отговаря на норматива. Според четиримата просветници лекарката трябвало да понесе цялата отговорност, защото ги подвела. Тя умишлено вписвала например ... „бронхиална астма“ вместо „хронична астма“; така децата, за които е платено, измествали действително заслужаващите привилегията. Имало 20 кандидати, за които д-р [Н.П.] декларирала, че е лекуващ лекар. Те изобщо не са минавали през ЛКК, твърдят останалите членове. За своя вина те приемат само това, че се предоверили и сами не поглеждали какво пише в протоколите. Докторката била проверена от здравното министерство след сигнала. Ако твърденията за нея се потвърдят, тя трябва да загуби права да упражнява професията си. По неофициални данни д-р [Н.П.] фалшифицирала документи с история на заболяването чрез ползване на заверки от Първа, Втора и Трета поликлиника. Вчера училищната докторка не беше открита за коментар.

Оказа се, че тя не е предоставяла на никого домашния си адрес. От своя страна по време на проверката д-р [Н.П.] казвала, че е невинна, просветниците умишлено скрили от нея съкращения тази година списък със заболявания. Така тя действала съгласно старите указания. До редакционното приключване на броя не стана ясно какво е решил [министърът] за бургаските си подчинени. Тук служители на началничката на инспектората [г-жа М.П.] настояваха тя също да бъде наказана, тъй като не е упражнила контрол. 24-ма експерти изпратиха

протестно писмо в министерството, в което настояват [г-жа М.П.] да бъде отстранена поради некомпетентност. ...“

14. На същата дата г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. пишат до в-к „Компас“, като отричат твърденията срещу тях и искат жалбоподателката да бъде наказана, като уведомяват вестника, че възнамеряват да заведат дело.

15. Два дни по-късно, на 14 септември 2000 г., в-к „Компас“ публикува втора статия на жалбоподателката. Нейното заглавие е „Потвърдиха за аферата с подкупите в образованието“, подзаглавието гласи: „Синя депутатка спасява от уволнение уличени в корупция“. В тази статия жалбоподателката съобщава за коментар на началника на Инспектората по образованието на МОН – гр. Бургас относно случая, изявленията на д-р Н.П., която отрича всякакви нарушения и реакцията на г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. по повод на първата ѝ статия.

16. В каре след статията вестникът публикува отговора на г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д., който гласи следното:

„Опровержение на публикацията във в-к „Компас“ – „Корупция в бургаското образование“, бр. 52 от 12.09.2000 г.

Уважаема Редакция,

Сериозно сме обезпокоени и възмутени от гореспоменатата статия на журналистката от Вашия вестник г-жа К. Касабова. Би трябвало госпожата да знае, че такива крайно тежки обвинения се публикуват само при наличие на неоспорими доказателства.

Категорично Ви заявяваме, че публикуваната статия е клевета, с която се цели да се урони престижа на ИО на МОН и дълбоко да се засегне нашето лично и професионално достойнство.

Настояваме да се потърси отговорност от г-жа Касабова във връзка с достоверността на изнесените от нея факти. Настояваме г-жа Касабова да публикува документите, уличаващи ни във „вземане на 15 000 долара“, или редакцията да ни се извини на същата страница на вестника!

Уведомяваме Ви, че ще защитаваме правата си като служители и граждани с всички позволени средства.“

17. В допълнение, поместено непосредствено под карето, жалбоподателката пише следното:

„Уважаеми дами и господа просветни деятели, извинявайте, ако съм ви засегнала, приписвайки ви несвършени от вас дела. Искрено ви желая успех в нелеката борба да защитите правата си като служители и граждани с всички позволени средства. Вярвам, че в тази борба ще включите и усилия да възтържествуват истината и справедливостта.

Ваша Катя Касабова“

18. На 7 октомври 2000 г. в-к „Компас“ публикува трета статия на жалбоподателката под заглавие „Свалиха просветен шеф № 1 на Бургас“ и с подзаглавие „Компас предизвика проверка след поредицата с подкупите“. В статията се съобщава основно за освобождаването от длъжност на началничката на регионалния

инспекторат на МОН в гр. Бургас след проведената от Министерство на образованието и науката проверка. В нея са направени още коментари относно аферата с незаконосъобразното приемане на ученици в училищата.

Г. Съдебните производства срещу жалбоподателката

1. Производството пред Бургаски районен съд

19. На 7 декември 2000 г. г-жа Т.К., г-жа А.М, г-н Р.Е. и г-н Г.Д. подават в Бургаски районен съд тъжба срещу жалбоподателката и главния редактор на в-к „Компас“. Те твърдят, че в трите си статии жалбоподателката е разгласила, а редакторът е допуснал разгласяване на позорни обстоятелства за тях и са им приписали извършването на престъпление. По-конкретно те се позовават на изразите: „Четирима експерти от Инспекторат на МОН ще бъдат уволнени за корупция, ако министър Димитров зачете заключението на своите емисари след проверка по сигнал за вземане на подкупи“; „приема на децата им в елитни училища с фалшиви диагнози“; „За всяко вкарано по втория начин дете експертите са прибрали по минимум 300 долара. Общата сума на подкупа е приблизително 15 000 долара“ и „Уличените в корупция експерти са [г-н Р.Е.], [г-жа А.М.], [г-н Г.Д.] и [г-жа Т.К.] от направление „Професионално образование“, както и на някои изрази, съдържащи се в публикуваните на 14 септември и 7 октомври 2000 г. статии. Според тях чрез публикуването на тези изрази жалбоподателката и редакторът са извършили престъплението клевета, предвидено в чл. 147, ал. 1 и чл. 148, ал. 2 от НК (вж. параграфи 35 и 36 по-долу). Предявяват граждански иск за обезщетение в размер на 30 000 лв.

20. С молба, подадена по-късно, тъжителите конкретизират, че предявяват иск за неимуществени вреди в размер по 5 000 лв. за всеки един от тях. На 22 февруари те оттеглят иска си и обвиненията срещу главния редактор на в-к „Компас“, но поддържат обвиненията и исковите срещу жалбоподателката.

21. Съдебният процес се провежда в заседания на 9 март, 9 април, 28 май, 16 юли и 15 октомври 2001 г., както и на 13 февруари, 22 април и 10 май 2002 г. Съдът изслушва обясненията на жалбоподателката и показанията на тъжителите и на редица свидетели, призовани по искане на двете страни. На 9 април 2001 г. жалбоподателката заявява, че има имената на много родители, заплатили, за да бъдат приети децата им в профилирани училища, но тъй като се страхуват да не застрашат бъдещето на децата си, нито един от тях не желае да се яви, за да даде показания. На 10 май 2002 г. свидетел на жалбоподателката – член на местна неправителствена организация за борба с корупцията, казва, че много родители са се обърнали към него и че знае от приятели и от хора, работещи в инспектората на МОН, че се вземат

суми от порядъка на 300 щ.д., за да бъде прието неправомерно едно дете в специализирано училище. Тъй като познавал от години жалбоподателката, той ѝ предал тази информация. Казал ѝ, че десет-петнадесет родители са споделили, че са платили по 300 долара на член на комисията, без да посочват самоличността му. Обаче поради очевидни причини, той не може да посочи имената на тези родители.

22. На 25 юли 2001 г. жалбоподателката иска отвод на разглеждащия делото съдия поради това, че тя има неприязнено и предубедено поведение при разглеждането на делото и по-конкретно по отношение на свидетелите на жалбоподателката, отказала е да допусне жалбоподателката да сочи доказателства и да използва бележки, когато дава обяснения, и също така поради това, че в съдебния протокол има грешки. На 10 септември 2001 г. съдията отказва да се отведе, като изтъква, че решението дали да се допусне едно доказателство зависи от това дали то е допустимо и относимо; че жалбоподателката може да поиска поправяне на грешките в съдебния протокол; че да се разреши на жалбоподателката да ползва бележки, когато дава показания, би било в нарушение на процесуалните правила; както и че начинът, по който се оценяват доказателствата, подлежи на обжалване с частна жалба и не е основание за отвод.

23. С присъда от 11 май 2002 г. Бургаски районен съд признава жалбоподателката за виновна в това, че е разгласила чрез печатно произведение позорни обстоятелства и е приписала престъпление на г-жа Т.К., г-жа А.М, г-н Р.Е. и г-н Г.Д в качеството им на длъжностни лица при изпълнение на службата им, като е осъществила състава на престъплението по чл. 148, ал. 2, вр. с. ал. 1, т. 2 и 3 вр. с чл. 147, ал. 1 от НК. Съдът прилага чл. 78а от НК (вж. параграф 39 по-долу) и освобождава от наказателна отговорност жалбоподателката, като я заменя с административно наказание – четири глоби по 700 лв. всяка. Също така съдът разпорежда жалбоподателката да заплати на всеки един от тъжителите по 1 000 лв. за претърпени неимуществени вреди, като отхвърля исковете им в останалата част, и я осъжда да им заплати разноските по делото в размер на 312 лв. (12 лв. държавна такса и 300 лв. за хонорар за процесуалния представител на тъжителите). Накрая съдът разпорежда жалбоподателката да заплати държавна такса по делото в размер на 160 лв. Съдът описва своите фактически изводи и приема следното:

„В хода на съдебното следствие [жалбоподателката] дава обяснения. Тук следва да се отбележи, че освен доказателствено средство обясненията на обвиняемия са и средство за защита. [Жалбоподателката] сочи, че е извършила журналистическо разследване, за което има неписани правила- съвест и морал да се предупреди обществото. Провела е разговори с родители, които са твърдяли че някои са се уредили като са платили на тази комисия, [Така например, една ученичка] се похвалила, че баща ѝ дал 300 долара за да бъде приета. Към този момент министъра на образованието вече бил изпратил проверка по тези сигнали. [Жалбоподателката] не посочва имена на родители, които са ѝ представили информацията относно даването на определени суми пари на тъжителите с цел неправомерен прием на децата им. Изложеното от нея

не кореспондира с останалите доказателства [показанията на свидетелка за тъжителя и] молбата от родителите до министъра. В молбата е посочено “други ученици се хвалят в класа си, че срещу 300 долара ще бъдат приети в Английската гимназия”, като не е посочено на кого ще бъдат дадени, а относно [въпросната ученичка] е отразено, че е записана с диагноза “хроничен пиелонефрит” и бъбречна недостатъчност, при условие че е активна спортиска, като изложеното не води до извода, че бащата на Попова е дал пари на комисията. [Свидетел на жалбоподателката] не установява нито едно име на родител, който е дал пари, за да бъде прието неговото дете без приеман изпит, както и не знае кой ги е получавал. В статията е написано “Общата сума на подкупа е приблизително 15 000 долара, заяви източникът”. В съдебно заседание [жалбоподателката] казва, че сумата е получена като умножила 40 ... деца по 300 долара (сумата дадена от бащата на [горепосочената ученичка]) и така получила 15 000 долара.

[Жалбоподателката] твърди, че друг източник е [началничката на Инспектората по образованието на МОН – гр. Бургас], която заявила че “Аз ще говоря, ако министърът разреши, не заставам зад тази цифра 40, може и да са повече.” [Тази свидетелка] заема от май до септември [2000 г.] длъжността Началник на Инспектората по образованието на МОН- гр. Бургас, сочи, че не се е срещала с [жалбоподателката] преди статията от 12.09.2000 г., но дори и в заявлението ѝ [впоследствие] не се съдържат данни за корупция.

В обясненията си [жалбоподателката] се позовава на твърдения на [д-р Н.П.] относно кой в каква степен е участвал в неправомерния прием като е посочила че [г-н Р.Е. – един от тъжителяте] е внесъл документите на [горепосочената ученичка] и е заявил “Приема се без да се пита.”, имало дете с ортопедична диагноза с 3 см скъсен крак с отличен по физическо възпитание, оставени били празни бланки с печати и подписи от различни поликлиники в случай на нужда. Разпитана в съдебно заседание [д-р Н.П.] установява, че документите на [ученичката с диагноза “хроничен пиелонефрит”] са оставени, тъй като родителите и детето нямат възможност да се явят лично, а и нямало такова изискване; относно празните бланки имало една останала от минали години ... със стар печат и нямала връзка с настоящата комисия. От изложеното отново не можем да направим извод, че е осъществен състава на престъпление по чл.301 [от НК – приемане на подкуп] от тъжителяте.

[Съгласно чл.147 ал.2 от НК] деецът не се наказва, ако докаже истинността на разгласените позорни обстоятелства или на приписаните престъпления. Законът установява една оборима презумпция, че всяко позорно обстоятелство е неистинско и всяко преписано престъпление не е извършено. Т.е. тежестта на доказване относно истинността е на подсъдимия. Субективната увереност на автора във верността на изнесените обстоятелства не го освобождава от отговорност, тази увереност трябва да бъде подкрепена с обективни факти. В хода на съдебното производство не се установи истинността на позорните обстоятелства, нито че е извършено приписаното престъпление, поради което не следва да се прилага разпоредбата на чл.147 ал.2 от НК.

Престъплението по чл.147 ал.1 от [НК] [цели да защити] доброто име и обществена оценка за личността. Възможността свободно да се изразява мнение; да се търси, получава и разпространява информация са едни от основните права, скрепени в [Конституцията]. Чл.57 ал.2 от [Конституцията] не се допуска злоупотреба с права или упражняването им по начин, който накърнява права и закони интереси на други. Чл.39 ал.2 , чл. 41 ал.1 от [от Конституцията] визират, че при реализирането на правото на мнение и правото на информация не следва да се накърняват правата и доброто име на другите. Наличието на престъплението клевета е гаранция, че конкуриращите се права,

защитени от Конституцията, няма да бъдат пренебрегнати. Същото ограничение съществува и в чл. 10 т.2 от Конвенцията за защита на човека и основните свободи, която установява, че съществуването на тези свободи, тъй като е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде предмет на такива процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество за защита репутацията и правата на другите.

От обективна страна престъплението е извършено чрез действие. Осъществени са двете форми на изпълнителното деяние: разгласяване на неистинско позорно обстоятелство и приписване на неизвършено престъпление на пострадалите.

Разгласяването (довеждането до знанието на трети лица) е осъществено чрез публикация вестник "Компас" бр. 52 от 12.09.2000 г., озаглавена "Корупция в бургаското образование!" и подзаглавие "Уволняват четирима експерти и лекарка за подкуп?", в която е описано че "четирима експерти от Инспекторат на МОН ще бъдат уволнени за корупция, ако [министърът] зачете заключението на своите емисари след проверка по сигнал за вземане на подкупи", [и споменаване, че] "така децата, за които е платено..". Установи се, че вътрешната проверка не е по сигнал за вземане на подкупи от Комисията, а във връзка с нарушения на [наредбите относно приемането в училищата]. Експертите само са констатирали вече поставените от ЛКК диагнози. [Твърдението], че ще бъдат уволнени за корупция, че на комисията е извършвана проверка по сигнал за вземане на подкупи е клеветническо. [Жалбоподателката] в обясненията си в съдебно заседание сочи, че преди написването на статията не била запозната с нито с молбата на родителите, нито с констативния протокол на проверката от Министерство на образованието.

Защитата възразява, че фактите изнесени в статията, не могат да бъдат квалифицирани като позорящи, тъй като се касае и това е доказано, за допуснати от тях нарушения; в статията думата "корупция" не се отъждествява с подкуп, а се има предвид допуснатите тежки нарушения при прием на ученици. Съдът счита изложения довод за неоснователен. [Статията специално твърди] не само, че [тъжителят ще бъдат] уволнени, но и [че] проверката е по "сигнал за вземане на подкупи".

Приписването на престъпление се изразява в обвиненията на [жалбоподателката] чрез публикация вестник "Компас" бр. 52 от 12.09.2000 г. озаглавена "Корупция в бургаското образование!" и подзаглавие "Уволняват четирима експерти и лекарка за подкуп?" в следното: "За всяко вкарано по втория начин дете експертите са прибрали по минимум 300 [щатски] долара. Общата сума на подкупа е приблизително 15 000 долара, заяви източникът." [и], "Уличените в корупция експерти са [г-н Р.Е.], [г-жа А.М.], [г-н Г.Д.] и [г-жа Т.К.] от направление "Професионално образование."

Обвинението е за извършено престъпление по чл.301 от НК. От обсъдените по-горе доказателства не се установи, че е извършено престъпление по чл. 301 от НК- подкуп. [Свидетел на жалбоподателката] не посочва кой от родителите на кой е дал пари, в молбата до Министерството на науката и образованието ... родители изрично са записали: "Не отправяме обвинения, към Комисията в Регионалния инспекторат на [МОН], тъй като тя само констатира заключението на [ЛКК] и разпределя болните ученици в различни училища според вида на заболяването."; [друг свидетел на жалбоподателката] потвърди написаното в писмото. Относно източника, посочен в цитата, [жалбоподателката] в съдебно заседание сочи, че изчисленията относно общата сума от 15 000 долара е направила като е умножила 40 деца по 300 долара, т.е. не е ползвала такъв. Видно от [отговора на министъра на актуален въпрос в Народното събрание] "В Министерство на образованието и науката не са постъпили сигнали,

конкретизиращи имената и длъжностните лица, които се твърди че са извършили корупционни действия, поради което не сме в състояние да сигнализираме Прокуратурата за извършване на предварителна проверка.”

Клеветата е резултатно престъпление и в настоящата хипотеза е довършена, тъй като третите лица са узнали за позорящите обстоятелства и приписването престъпление.

От субективна страна деянието е извършено при форма на вината пряк умисъл ... [Жалбоподателката] е съзнавала общественото опасен характер на деянието, предвиждала е обществено опасните последици и е искала настъпването им. Съзнавала е позорния характер на написаното, знаела е че с приписването на престъплението ще накърни в обществото доброто име на тъжителят. Уверена е била, че наред с прекия резултат желанието ѝ да информира обществеността ще настъпи и общественото опасен – засягане на чужда правна сфера с изнасяне на дискредитиращи твърдения.

[Жалбоподателката] е осъществила от обективна и субективна страна състава на престъпление по чл.148 ал.2 във вр. с ал.1 т. 1,3 във вр. с чл.147 ал.1 от НК като

1. ... е разгласила позорни обстоятелства и приписала престъпление на [г-жа Т.К.] в качеството ѝ на длъжностно лице при изпълнение на службата, като клеветата е разпространена чрез печатно произведение.

2. ... е разгласила позорни обстоятелства и приписала престъпление на [г-жа А.М.] в качеството ѝ на длъжностно лице при изпълнение на службата, като клеветата е разпространена чрез печатно произведение.

3. ... е разгласила позорни обстоятелства и приписала престъпление на [г-н Р.Е.] в качеството му на длъжностно лице при изпълнение на службата, като клеветата е разпространена чрез печатно произведение.

4. ... е разгласила позорни обстоятелства и приписала престъпление на [г-н Г.Д.] в качеството му на длъжностно лице при изпълнение на службата, като клеветата е разпространена чрез печатно произведение.

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА НАКАЗАНИЕТО

За извършеното престъпление законът предвижда наказание “глоба“ от пет хиляди до петнадесет хиляди лева и обществено порицание. [Жалбоподателката] е пълнолетна, не е осъждана за престъпление от общ характер, няма данни да е [освобождавана от наказателна отговорност със замяна с административно наказание по чл. 78а от НК]... Предвид на изложеното съдът прие, че са налице всички формални предпоставки спрямо [жалбоподателката] да бъде приложена императивната разпоредба на чл.78а от НК и да бъде освободена от наказателна отговорност, тъй като целите на наказанието [така както са дефинирани в НК] могат да бъдат постигнати и с налагане на административно наказание.

При определяне размера на наказанието - глоба, съдът съобрази тежестта на извършеното, личността на [жалбоподателката], подбудите за извършеното.

Предвид изложеното, съдът счете, че целите на наказанието биха били постигнати напълно, като се наложи административно наказание глоба – 700 лв. за всяко едно от престъпленията.

При преценка на степента на обществена опасност на деянието и дееца, съдът изследва съдебното минало на [жалбоподателката] - тя не е осъждана - , сравнително високата степен на обществена опасност на деянието, мотивите и характера на извършеното, последиците от същото, степента на вина на

подсъдимата, поради което определи наказание към средния размер при баланс на смекчаващите и отегчаващите вината обстоятелства.

Относно гражданския иск:

От всеки един от тъжителите е предявил граждански иск от по 5000 лв. Съгласно текста на чл. 45 от [Закона за задълженията и договорите от 1951 г.], за да е налице непозволено увреждане, следва да са налице кумулативно следните предпоставки – да е извършено противоправно деяние, да е извършено виновно и да е налице причинна връзка между виновното поведение и причинената вреда. Всички тези предпоставки са налице с оглед акцесорността на гражданския иск в наказателното производство и признаването за виновна на [жалбоподателката] за осъществени състави на престъпления по чл.148 ал. 2 във вр. с. ал. 1, т. 1, 3 във вр. с чл.147 ал.1 от НК.

Вредните последици за престъплението [клевета] съставляват необорима законова презумпция и не подлежат на доказване. Доказателства следва да се събират с оглед преценката на размера на претенцията.

По делото е разпитана [свидетелка на тъжителите], която установява че публикацията се отразила отрицателно върху психиката на тъжителите, след статията с цената на големи усилия си вършели работата, здравословното им състояние се влошило. Познава тъжителите като честни и почтени хора, добри професионалисти и отговорни към работата си. [Друга свидетелка на тъжителите] сочи, че тъжителите са реагирали бурно, защото са искали наказание. [Трета свидетелка на тъжителите] познава тъжителите като честни хора, след статията били подтиснати, тъй като се уронвал авторитета им, почувствали се зле здравословно, г-н Г.Д. излязъл в болнични. [Според четвърта свидетелка на тъжителите] “Всеки един страда много дълбоко от тези публикации”. Видно от изложените свидетелски показания, тъжителите са претърпели душевни болки и страдания.

Съгласно разпоредбата на чл. 52 от [Закона за задълженията и договорите от 1951 г.], обезщетението за неимуществени вреди се определя от съда по справедливост. Съдът счита, че с оглед доказаните претърпени душевни болки и страдания, справедливо е обезщетението за неимуществените вреди в размер на 1000лв. за всеки един от тъжителите. В останалата част отхвърля предявените искове като недоказани.“

2. Производството пред Бургаски окръжен съд

24. На 6 юни 2002 г. жалбоподателката подава въззивна жалба пред Бургаски окръжен съд, като иска присъдата на първоинстанционния съд да бъде отменена изцяло. Тя иска от съда отново да изслуша нея и всички свидетели.

25. На 10 юни 2002 г. тъжителите също обжалват присъдата, като оспорват размера на наказанието и сумата на присъденото обезщетение за вреди.

26. На 2 септември 2002 г. съдът отказва искането на жалбоподателката тя и свидетелите да бъдат изслушани отново, като сочи, че всички те вече са дали показания в съдебното производство и че жалбоподателката не изтъква доводи за никакво конкретно процесуално нарушение, нито че са останали неизяснени обстоятелства.

27. Съдът разглежда жалбата на 20 декември 2002 г. Тъжителите оттеглят частично тъжбата си, като заявяват, че макар в първоначалната си тъжба да са се позовали също и на втората и третата статии на жалбоподателката (вж. параграфи 15 и 18 по-горе), те вече не поддържат обвиненията си във връзка с тях. Също така искат обезщетения в размер на по 3 000 лв. за всеки от тях. В тази връзка съдът прекратява наказателното производство по отношение на оттеглените обвинения и допуска изменение на гражданските иски; той изслушва също и заключителните изказвания на страните. Защитникът на жалбоподателката представя изложение, изготвено от „Артикъл 19“ – международна неправителствена организация, която защитава свободата на словото. Съдът отказва да го допусне по делото. Той допуска като доказателство удостоверение, издадено от бургаската прокуратура, от което се установява, че след твърденията за приемане на подкупи (вж. параграф 12 по-горе) е образувано наказателно производство срещу длъжностни лица от регионалния инспекторат на МОН.

28. В изложение, подадено на 27 декември 2002 г. и до голяма степен припокриващо се с устните му доводи в съдебното заседание, защитникът на жалбоподателката цитира редица решения на този Съд и изтъква, че Бургаски окръжен съд неправилно се насочва единствено към твърденията срещу тъжителите и съответно към наличието на достатъчно доказателства, че са вземани подкупи. Ако беше прочел и анализирал добре пълния текст на статията, която съдържа и много изрази, които правят твърденията не толкова категорични и с които жалбоподателката се дистанцира от тях, то съдът би направил извода, че тя не е твърдяла, че е бил приет подкуп. Нещо повече, съдът се е произнесъл извън пределите на тъжбата, тъй като обосновава извода, че в статията се съдържа клевета с израз, който не е посочен от тъжителите – „децата, за които е платено“. Съдът също така неправилно е приел, че жалбоподателката е осъществила и двете форми на изпълнителното деяние клевета – разгласяване на позорни обстоятелства и приписване на престъпление, приемайки, че разсъжденията относно бъдещо събитие – уволнението, биха могли да бъдат приети като твърдение за факт. Нещо повече, твърдяните от жалбоподателката факти – наличие на признаци за приемане на подкупи, са верни. Наистина е извършена проверка, която установява многобройни тежки нарушения, които трудно биха могли да бъдат обяснени само с професионална небрежност. Има улики, че родители са плащали, за да бъдат приети децата им. Всичко това са действително непотвърдени, макар и убедителни на пръв поглед доказателства за приемане на подкуп – и жалбоподателката не е твърдяла нищо повече. Тя е действала добросъвестно, проверила е източниците си на информация. Макар че е разбирала, че ще подразни някои хора, е решила да публикува информацията в печата, тъй като това е в интерес на децата, които не са били приети в училищата. Тя е

действала при условията на неотложни обстоятелства, като е публикувала материала в пресата само три дни преди началото на учебната година. Разгласила е история, предмет на оживени обсъждания в града, и е постигнала положителен резултат – предотвратяване на бъдещи корупционни прояви. Съдът е бил длъжен да вземе предвид всички тези обстоятелства и да прецени дали действително е било необходимо да се намеси в свободата на изразяване на жалбоподателката.

29. В окончателно решение от 17 януари 2003 г. Бургаски окръжен съд потвърждава присъдата на жалбоподателката. Той приема, че първоинстанционният съд неправилно не се е произнесъл по обвиненията във връзка с двете статии от 14 септември и 7 октомври 2000 г., но че оттеглянето на тъжбата в тази ѝ част санира допуснатото процесуално нарушение, поради което не се налага то да бъде поправено. Съдът намира също така, че поради частичното оттегляне на тъжбата и свързаното с него намаление на гражданските иски, като се уточнява какви са иските за вреди, не се налага да бъде поправено процесуалното нарушение на първоинстанционния съд, който не се е произнесъл каква част от вредите за коя статия е присъдена. Съдът продължава:

“... след цялостна проверка на присъдата [на първоинстанционния съд] ... [този съд] намира жалбите за НЕОСНОВАТЕЛНИ.

От съвкупната преценка на събраните [от първоинстанционния съд] писмени и гласни доказателства се установява по категоричен начин приетата от първоинстанционния съд фактическа обстановка, подробно изложена в мотивите на обжалваната присъда...

...

Правилно [първоинстанционният съд], изследвайки деянието на [жалбоподателката], изразяващо се в написване на процесната статия ..., е приел, че [престъплението ѝ] е извършено чрез действие. [Тя] е осъществила двете форми на изпълнителното деяние на престъплението клевета, тъй като чрез статията си разгласила позорното неистинско обстоятелство, че посочените в статията лица – четиримата тъжители „ЩЕ БЪДАТ УВОЛНЕНИ ЗА КОРУПЦИЯ“ и едновременно с това [им] е приписала неизвършено престъпление ..., съобщавайки на читателите, че „ЗА ВСЯКО ВКАРАНО ПО ВТОРИЯ НАЧИН ДЕТЕ ЕКСПЕРТИТЕ СА ПРИБРАЛИ ПО МИНИМУМ 300 ДОЛАРА. ОБЩАТА СУМА НА ПОДКУПА Е ПРИБЛИЗИТЕЛНО 15 000 ДОЛАРА ... УЛИЧЕНИТЕ В КОРУПЦИЯ ЕКСПЕРТИ СА [г-н Р.Е.], [г-жа А.М.], [г-н Г.Д.] И [г-жа Т.К.]“. Вярно е, че ... в мотивите ... [първоинстанционният съд] е включил и израза „децата, за които е платено“, възпроизвеждайки текста на процесната статия. Горното обаче не означава, че [първоинстанционният съд] е излязъл извън пределите на тъжбата, инкриминирайки израз, който не се съдържа в нея, както необосновано сочи защитата. Инкриминирането на посочения израз означава съдът да ангажира наказателната отговорност на [жалбоподателката] и за този израз. [Обаче, видно от мотивите му е], той изрично е посочил, че „позорящо е обстоятелството, че ще бъдат уволнени за корупция, че на комисията е извършвана проверка по сигнал за вземане на подкупи“. [Първоинстанционният съд не е приел] като позорящо обстоятелство или като израз, с който е приписано престъпление

„децата, за които е платено“, поради което неоснователно се твърди инкриминирането му.

Доводът на защитата, че в израза „ще бъдат уволнени за корупция“ става дума за вероятно бъдещо събитие и не се твърди факт, поради което „въпросното изказване не може да съставлява клевета“, е неоснователен. Анализът на инкриминираните изрази сочи, че твърдяното от [жалбоподателката] предстоящо уволнение на тъжителите по причина, че са корумпирани /последното се твърди като факт/ е позорно обстоятелство, защото засяга личността на пострадалите и е от естество да накърни доброто им име в обществото. Съвършено различни биха били правните изводи, ако твърдението на [жалбоподателката] се ограничаваше в израза „ще бъдат уволнени“ без да се сочи конкретната причина за това – корупция. Последното безспорно се отнася до поведението на пострадалите и отразява отрицателните им качества, характеризиращи ги негативно като личности и длъжностни лица. [Жалбоподателката] в качеството си на автор на статията е съобщила на читателите на вестника, че предстоящото уволнение на тъжителите е обусловено от корупция, която според начина на изразяване в статията е факт, т.е. станало събитие, нещо действително. Това именно прави разгласеното обстоятелство за предстоящото им уволнение позорно. Освен това, от правна гледна точка и бъдещите събития са юридически факти, както и отрицателните факти, при които изобщо липсват събития. Ето защо, използването при изразяването бъдещо глаголно време не оневинява [жалбоподателката], а следва да се отчете само като смекчаващо вината обстоятелство, обуславящо налагане на по-леко наказание ... Несъмнено вредните последици от клевета за предстоящо уволнение (каквито са твърденията в статията) и твърдение за вече извършено уволнение поради корупция са по-леки от тези във втория случай. В двата примера обаче деецът засяга обществените отношения, осигуряващи неприкосновеността на доброто име на човека в обществото, както и положителната обществена оценка за личността на пострадалия. По аналогични съображения, за съставомерността на деянието като клевета е без значение дали [жалбоподателката] е използвала израза „уличени в корупция“ или „корумпираните“. Становището на защитата, че само в последния случай твърдението е клеветническо, т.е. от естество да накърни доброто име на пострадалите в обществото, не се споделя от [този съд].

С втория инкриминиран израз [жалбоподателката] е приписала на пострадалите конкретно тежко умишлено престъпление – подкуп (чл. 301 и сл. от НК), което съгласно константната съдебна практика и и приетите в обществото морални норми [първоинстанционният съд] правилно е приел, че също характеризира отрицателно личността на тъжителите. По принцип престъплението като общественоопасно, извършено виновно и обявено за наказуемо деяние ... във всички случаи е укоримо от морална гледна точка и без изключения характеризира отрицателно личността на извършителя. Поради това твърдението на [жалбоподателката], че в резултат на подкуп тъжителите са получили около 15 000 долара, категорично се отразява на доброто име и честта им като граждани и професионалисти, поради което правилно е квалифицирано от [първоинстанционния съд] като клевета. Доводът на защитата, че в процесната статия не се съдържат изказвания тъжителите да са взели подкуп правилно е отхвърлен от [първоинстанционния съд] като явно необоснован. В статията [жалбоподателката] недвусмислено е разяснила на читателите причината и размера на подкупа, обяснявайки, че „за всяко вкарано по втория начин дете експертите са прибрали по минимум 300 долара. Общата сума на подкупа е приблизително 15 000 долара“.

Относно защитната теза на [жалбоподателката] за истинност на изнесената в статията информация. Съдът намира същата за несъстоятелна. Както пред първоинстанционния съд, така и до постановяване на настоящото решение не се

събраха доказателства, установяващи по несъмнен начин истинността на разгласеното позорно обстоятелство, че тъжителите ще бъдат уволнени за корупция. От [четирите заповеди] от 25 септември 2000 г. се установява, че за тъжителите действително е ангажирана дисциплинарна отговорност след публикуване на статията. Същите обаче не са уволнени, а им е наложено дисциплинарно наказание „предупреждение за уволнение“, което очевидно не е едно и също. Липсват каквито и да е данни изобщо да е предлагано или обсъждано уволнението им. Предприетите санкционни мерки са в резултат на допуснати от тъжителите многобройни нарушения в работата им като членове на комисията за насочване на ученици с хронични заболявания и/или със специфични образователни потребности в профилирани гимназии, а не за извършени от тях корупционни действия. Не се установи и тъжителите да са извършили приписаното им престъпление – подкуп. Поради това правилно [първоинстанционният съд] е отказал приложението на чл. 147 ал. 2 от НК. Тази разпоредба изключва наказуемостта на деянието [на лица, за които се твърди, че са направили клеветнически твърдения] в случай, че се докаже истинността на разгласеното обстоятелство или приписаното престъпление. С оглед на презумпцията за невиновност [предвидена в Конституцията и в НК] и поради липса на влязла в сила осъдителна присъда, установяваща, че тъжителите са извършили приписаното им престъпление подкуп, изводът на [първоинстанционният съд], че не са налице условията по чл. 147 ал. 2 ... е обоснован и законосъобразен. Само с влязла в сила осъдителна присъда може да се установи истинността на твърдението на подсъдимата, че тъжителите са извършили престъпление – подкуп.

С оглед на задължението си ... да събира и проверява както доказателства, които разобличават [жалбоподателката], така и тези, които я оправдават или смекчават отговорността ѝ, [първоинстанционният съд] е обсъдил ... има ли данни тъжителите да са извършили приписаното им престъпление, т.е. взели ли са подкуп. Това действие на [първоинстанционният съд] е в интерес на [жалбоподателката] с оглед приложение на правилото на чл. 147 ал. 2 от НК. В този смисъл неправилно се счита от защитата, че обсъждайки деянията на тъжителите, първоинстанционният съд е допуснал грешка. [Въпросният съд] е обсъдил подробно и деянието на [жалбоподателката] и видно от диспозитива на обжалваната присъда, правилно е приел, че именно нейните деяния са предмет на делото, а не тези на тъжителите, както необосновано сочи защитата.

От [удостоверение] на Окръжна прокуратура – Бургас се установява, че БОП е образувала преписка по повод неправомерно осъществен прием на ученици ... от Комисия при РИ на МОН-Бургас за учебната 2000/2001 г. след приключване на предварителната проверка [прокуратурата] е образувала следствено дело ... срещу виновните лица от РИ на МОН за подкуп. В удостоверението не е посочено дали това са тъжителите. [Във всеки случай] горното не внася промяна в правните изводи на [първоинстанционният съд] за съставомерност на деянието [на жалбоподателката] по чл. 148 ал. 2, вр. ал. 1 т. 2 и 3 и ал. 2 вр. чл. 147, ал. 1 от НК, които изцяло се споделят от [този съд]. Дори да се приеме, че въпросното наказателно производство по обвинение за подкуп е образувано срещу тъжителите в качеството им на членове и ... председател на Комисията ..., то само това обстоятелство не е достатъчно да обори презумпцията за невиновност, респ. да обоснове истинност на разгласеното позорно обстоятелство и приписаното престъпление, защото приключването на това наказателно производство с влязла в сила присъда срещу четиримата тъжители за престъпление подкуп е бъдещо несигурно събитие. Безспорно между страните, към момента на постановяване на въззивното решение това наказателно производство срещу тъжителите е висящо, при това в досъдебната си фаза. Продължаването на разследването не дава основание за отлагане на настоящото

дело за след приключване на сл. дело, най-вече с оглед законовите срокове за приключване на наказателното производство, чиято продължителност ще създаде реална опасност за изтичане на абсолютните давностни срокове за наказателно преследване на [жалбоподателката]. Отлагането на делото по тази причина е недопустимо, защото би лишило тъжителите от правото да получат съдебно произнасяне по повдигнатите от тях обвинения в случай, че изтекат давностните срокове за преследване на извършените [както се твърди] от [жалбоподателката] престъпления, предмет на тези обвинения. Висящото наказателно производство срещу тъжителите не се явява и основание за спиране на производството по настоящото дело, макар изходът от разследването срещу тъжителите да е от изключително значение за отговорността на [жалбоподателката] и за преценката на съда относно приложението на чл. 147 ал. 2 от НК. Съдът може да спре наказателното производство само в изчерпателно посочените [предвидени в НПК] случаи. Образованото срещу тъжителите наказателно производство, изходът от което е преюдициален за решаване на настоящото въззивно дело, не е такова основание. Следователно липсва законово основание за спиране на настоящото въззивно производство до приключване на наказателното производство срещу тъжителите, поради което и доколкото не се установи по надлежния законов ред тъжителите да са извършили приписаните им корупционни действия, [този съд] възприема изводите на [първоинстанционния съд], че деянието на [жалбоподателката] е клевета срещу тях по смисъла на чл. 148 ал. 2 вр. ал. 1, т. 2 и 3 вр. чл. 147 ал. 1 от НК.

Възможно е предприетото срещу тъжителите наказателно преследване да приключи с влязла в сила осъдителна присъда ... Несъмнено [тяхната осъдителна присъда] ще установи истинността на разгласените позорни обстоятелства и приписаното им престъпление по смисъла на чл. 147 ал. 2 от НК. Тогава [жалбоподателката] би могла да иска да се отменят [постановените срещу нея съдебни актове] по реда на възобновяване на наказателните дела ..., позовавайки се на ново обстоятелство, което не е било известно на решаващите съдебни състави ... По гореизложените съображения, данните от представеното пред [този съд] удостоверение [издадено от прокуратурата] са само индичия за наличие на законен повод за наказателно преследване на виновните лица от РИ на МОН за корупция, но в никакъв случай не опровергават обвинителната теза за неистинност на разгласените от [жалбоподателката] позорни обстоятелства и приписаното престъпление. Именно поради интереса на тъжителите да докажат повдигнатите от тях обвинения, неправилно и нелогично е разбирането на защитата, че за установяване истинността на разгласените позорни обстоятелства важат общите правила за разпределение на доказателствената тежест в наказателния процес. Съгласно чл. 83 ал. 1 и ал. 2 от НПК тежестта да се докаже обвинението ... лежи върху частния тъжител. [Жалбоподателката] не е длъжна да доказва, че е невинна. В случая обаче, при положение, че тъжителите нямат интерес от доказване хипотезата на чл. 147 ал. 2 от НК, защото това ще доведе до неналагане на исканите от тях наказания, следва да се приеме, че по изключение и по силата на така създаденото фактическо положение доказателствената тежест се прехвърля върху [жалбоподателката]. Изводите на [първоинстанционния съд] в тази насока са правилни. Разбира се, ... върху [жалбоподателката] не се прехвърля тежестта да докаже повдигнатите обвинения, а само наличието на условията за освобождаването ѝ от наказание по чл. 147 ал. 2 от НК. Тежестта да се докажат обвиненията остава върху тъжителите.

Относно възражението на [жалбоподателката] [че е действала без умисъл] [този съд] споделя довода на защитата, че [жалбоподателката] не е действала с пряк умисъл да наклевети тъжителите ..., както неправилно приема

[първоинстанционният съд]. Като цяло обаче възражението за липса на виновно поведение и като резултат от това липса на престъпление е неоснователно. В отговор на публикуваното във в-к „Компас“ на 14 септември 2000 г. опровержение на процесната статия от тъжителите, в същия брой на вестника [жалбоподателката] е изложила свои бележки като автор на оспорената статия. Част от съдържанието на тези бележки: „Уважаеми дами и господа, просветни деятели, извинявайте, ако съм ви засегнала, приписвайки ви несвършени от вас дела“, както и обясненията на [жалбоподателката], [дадени в с.з.], че не е написала статията с цел да оскърбява някого, мотивират въззивния съд да приеме, че [жалбоподателката] е извършила деянието при форма на вината евентуален (косвен) умисъл ... Същата е съзнавала общественотоопасния характер на извършеното. Предвиждала е общественотоопасните му последици, а именно, че читателите на вестника ще узнаят твърденията ѝ за предстоящо уволнение на тъжителите заради корупция и за приписаното им престъпление-подкуп, което безусловно ще се отрази негативно върху обществената оценка за личността им. [Жалбоподателката] не е искала настъпването на тези общественотоопасни последици като пряка цел от деянието си. Преследвайки обаче пряката си, поначало благородна цел – да не се допусне оцетяване на деца при приема им в елитни гимназии в резултат на непарвомерен прием на ученици, [жалбоподателката] съзнателно е допускала, че тези последици неизбежно ще настъпят. Това положително психическо отношение на [жалбоподателката] към съставомерния резултат обуславя виновното ѝ поведение.

За да се изключи умисъла за клевета трябва да съществува обоснована на обективни факти увереност у [жалбоподателката] в истинността на разгласеното позорно обстоятелство или на приписаното престъпление. Данните от показанията на [свидетел на жалбоподателката] и представената ... статия от в-к „Сега“¹ от 11 септември 2000 г. със заглавие „Скандал с рушвети в бургаските гимназии“²..., уличаваща тъжителите в корупция, не са такива обективни факти, които да създадат обоснована увереност у [жалбоподателката] в истинността на разгласеното позорно обстоятелство и приписаното престъпление. Правилно [първоинстанционният съд] е отбелязал, че не се посочва поименно нито един родител или ученик, от когото [жалбоподателката] да е получила изнесената информация. [Горепосоченият свидетел на жалбоподателката] също не посочва кои родители на пренебрегнати деца са му се оплакали, че „са вземани суми от порядъка на 300 долара, за да бъдат вкарани [здрави] деца на мястото на болни деца“... [Жалбоподателката] не е провела надлежно журналистическо разследване преди изготвянето на процесната статия, както необосновано твърди. [Твърденията ѝ], че е получила информацията от родители на оцетени деца (тези ѝ обяснения не се подкрепят от показанията на нито един родител) и че данните от статията ... във в-к „Сега“ от 11 септември 2000 г. подкрепят написаното в процесната статия ... не обосновава довода на защитата, че [жалбоподателката] е „спазила всички възможни изисквания за добросъвестна журналистика“. Надлежното журналистическо разследване с оглед на принципа за обективност на журналиста изисква той да проверява достоверността на посочените източници. В конкретния случай [жалбоподателката] е могла да извърши справка в МОН за повода и съдържанието на писмото от родителите на пренебрегнатите деца, за което се съобщава в статията на в-к „Сега“. Защитникът на [жалбоподателката] неоснователно възразява, че [тя] не е била известна по никакъв начин, че в МОН е постъпил сигнал от протестиращи родители. В процесната статия на ред 7 [жалбоподателката] е посочила, че извършената проверка ... е назначена от [министъра] „ПО СИГНАЛ за вземане

1. Национален ежедневник

2. Вж. параграф 12 от решението на Съда по делото *Божков срещу България* (№ 3316/04, 19 април 2011 г.).

на подкупи“. Очевидно е била известена за подаден в МОН сигнал (писмо). По делото липсват каквито и да е данни някои от протестиращите родители или деца, с които [жалбоподателката] твърди, че многократно е разговаряла, да са ѝ съобщили, че тъжители са извършили корупционни действия. Ако [жалбоподателката] беше проверила какъв сигнал е получен в МОН и какъв е конкретният повод за назначената от [министъра] проверка, несъмнено би стигнала до различни изводи. Протестиращите родители са се оплакали от „безскрупулна надпревара между лекари кой повече ще спечели от поставянето на фалшиви диагнози на невръстни кандидат-гимназисти“ ... Безспорно между страните, никой от тъжители не е лекар. Следователно протестите са били насочени срещу дейността на лекарите, а не на комисията, чиито членове са четиримата тъжители. Оплаквания от родители, ученици или длъжностни лица за извършени от тъжители корупционни действия не са постъпили нито в МОН, нито в [ново]учреденото „Гражданско сдружение за спасяване на Бургас“, в което участва [горепосоченият свидетел]. [При разпита на този свидетел в с.з. той] съобщава за направено до него оплакване от десет – петнадесет човека, които му споделили, че са дали по 300 долара на човек от комисията. Това оплакване той споделил с [жалбоподателката]. От тези данни обаче не се извличат такива обективни факти, които да могат да обосноват увереността на [жалбоподателката] като журналист в истинността на написаното в статията, изключвайки умишъла ѝ за клевета. От една страна [свидетелят] не е посочил поименно нито едно лице, което би могло да потвърди казаното и от друга оплакването за корупция е било за един (незайно кой) от членовете на комисията, а не за четиримата тъжители, както се твърди в статията. Следва да се отбележи, че член на комисията е било и трето лице, което не е тъжител [по това дело]. Това е свидетелката д-р Н.П. Извършената въз основа на оплакването на родители проверка е със задача да констатира спазвали ли са тъжители в качеството си на членове на комисията изискванията по реда на [определени наредби на министерството], а не дали са получавали подкупи. По тези съображения [съдът] намира за неоснователен довода на защитата, че умишълът на подсъдимата не е обхващал неистинността на разгласеното позорно обстоятелство и приписаното престъпление. Посочените от самата [жалбоподателка] източници ... не могат да обосноват сигурност у [нея] за действителното положение, но въпреки това [тя] е написала процесната статия. Както правилно е приел [първоинстанционният съд], [жалбоподателката] не е ползвала никакъв източник за посочения в статията размер на подкупа - „около 15 хиляди долара“, а сама е направила изчисленията, умножавайки 40 деца по 300 долара. Горното изключва изискуемите за всяка публикация журналистическа обективност и задълбочено проучване.

Относно оплакването на [жалбоподателката] за накърняване с обжалваната присъда на конституционно установеното ѝ право свободно да изразява мнение и да разпространява информация, [първоинстанционният съд] е изложил убедителни съображения за неоснователността му с оглед накърненото от [жалбоподателката] по недопустим начин конкуриращо основно и поради това също конституционно закрепено по чл. 32 ал. 1 от Конституцията на Република България право на добро име на тъжители. Пзовавайки се и тълкувайки правилно разпоредбите на чл. 39 ал. 2 и чл. 41 ал. 1 от Конституцията ... и чл. 10 т. 2 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, първоинстанционният съд законосъобразно е приел, че правото на [жалбоподателката] да разпространява информация не може да се използва за накърняване на правата и доброто име на тъжители по описания в разглеждания случай начин. От анализа на посочените разпоредби и действащите като гаранция за спазването им репресивни норми на чл. 146, 147 и сл. от НК се налага извода, че всеки журналист следва да упражнява конституционното си правомощие да изразява мнение и да разпространява

информация по начин, който изключва осъществяването на престъплението обида или клевета. Разбира се, принципите за демократичност и свобода на словото, както и общественият интерес изискват журналистите да изнасят в медиите и получените в резултат на надлежно журналистическо проучване факти, които биха накърнили доброто име на определени лица. Истинността на тези факти обаче журналистът следва да е проверил, изчерпвайки всички възможности за проверка достоверността на получената информация, което [жалбоподателката] в случая не е сторила въпреки обективната възможност за това. От редакцията на чл. 147 ал. 2 от НК следва, че в статиите си всеки журналист може да разгласява позорни обстоятелства и да приписва някому престъпление без страх от наказание, стига да може да докаже истинността на твърденията си.

[Този съд] напълно споделя доводите на защитата, че [жалбоподателката] е действала в защита на обществения интерес и в частност на седемдесет и четирите деца – кандидат-гимназисти, според обясненията ѝ. Подбудите обаче не са изключващо отговорността обстоятелство, а следва да се отчетат само като счакчаващо такова...

По гореизложените съображения, изводите на [първоинстанционния съд], че с деянието си [жалбоподателката] е осъществила от обективна и субективна страна ... състава на престъплението клевета ... са правилни и законосъобразни.

Относно наказуемостта на деянието. Правилно [първоинстанционният съд] е приложил материалния закон, тъй като в процесния случай са налице кумулативно предвидените предпоставки в чл. 78а от НК ... за освобождаване на [жалбоподателката] от наказателна отговорност за всяко от престъпленията. Правилно е определен и размерът на наложените административни наказания Искането на [тъжителите] за налагане на по-тежки наказания от определените от [първоинстанционния съд] е неоснователно с оглед на допълнително отчетените от БОС смекчаващи вината обстоятелства. Такива са конкретните подбуди, формата на умисъла и използваното при изразяването бъдещо (т.е. несигурно) време, които преценени като съвкупност с отчетените от [първоинстанционния съд] смекчаващи вината обстоятелства обуславят налагане на по-леко от максимално предвиденото наказание ... Обстоятелството, че тъжителите са длъжностни лица също не е основание за уважаване на възникната жалба, тъй като това квалифициращо обстоятелство е взето предвид от закона при определяне на съответното престъпление ... От друга страна обстоятелството, че на тъжителите е приписано тежко умишлено престъпление разкрива висока степен на обществена опасност на деянието [на жалбоподателката] и изключва намаляване на наложените от [първоинстанционния съд] наказания под определения среден размер.

По отношение на гражданските иски. Изложените от [първоинстанционния съд] съображения за наличие на предпоставките ... за ангажиране на деликтната отговорност на [жалбоподателката] за причинените от деянието неимуществени вреди на всеки от тъжителите изцяло се споделят от настоящата инстанция. Разбирането на [първоинстанционния съд] за справедливост относно размера на присъдените обезщетения в размер на 1 000 лв. за всеки от [тъжителите] напълно съвпада с това на [този съд], поради което не следва да се увеличава, както се иска във възникната жалба на тъжителите.

Присъдата на [първоинстанционния съд] е обоснована и законосъобразна, поради което следва да бъде потвърдена.“

30. Съдът също така осъжда жалбоподателката да плати на тъжителите направените от тях разноски пред възникната инстанция в размер на по 50 лв. за всеки от тях.

3. Изплащане на глобите, обезщетенията и разноските

31. Четиримата тъжители започват изпълнително производство срещу жалбоподателката за събиране на присъдените им обезщетения за вреди. В резултат на това производство всеки от тях получава плащане по 1 318 лв. По едно от тези дела и във връзка със задължението на жалбоподателката към бюджета, съдебен изпълнител възбранява половината от притежаван от нея апартамент. Към момента на последно получената от нея информация (12 февруари 2009 г.) заповедта за възбрана още не е вдигната, тъй като все още не е изплатено задължението към бюджета в размер на 2 463 лв.

Д. Други събития

32. На 3 април 2001 г. народен представител отправя официално запитване към министъра на образованието и науката относно аферата. На 9 април 2001 г. министърът отговаря, като казва наред с другото, че длъжностните лица, чиято вина за допуснатите нарушения на реда за прием на ученици е установена, са наказани и че министерството няма правомощия да образува наказателно производство, което е работа на следствието и прокуратурата.

33. На 3 юли 2002 г. жалбоподателката и трима служители на Министерството на образованието и науката дават показания във връзка с аферата с „болните деца“ пред постоянната парламентарна комисия по жалбите и петициите на гражданите. В края на изслушването комисията единодушно решава да изпрати материалите на бургаската прокуратура с оглед възможното образуване на наказателно производство срещу г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. Отправено е питане до министъра на здравеопазването дали е била наказана виновната лекарка и питане до министъра на образованието и науката дали са били наложени наказания на г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д., както и дали наказанията им са съответствали на заеманите от тях длъжности.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

А. Конституцията

34. Относителните разпоредби на Конституцията от 1991 г. гласят следното:

Член 32 ал. 1

„Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име.“

Член 39

„1. Всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово – писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин.

2. Това право не може да се използва за накърняване на правата и доброто име на другото и за призоваване към насилствена промяна на конституционно установения ред, към извършване на престъпления, към разпалване на вражда или към насилие над личността.“

Член 40 ал. 1

„Печатът и другите средства за масова информация са свободни и не подлежат на цензура.“

Член 41

„1. Всеки има право да търси, получава и разпространява информация. Осъществяването на това право не може да бъде насочено срещу правата и доброто име на другите граждани, както и срещу националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала.

2. Гражданите имат право на информация от държавен орган или учреждение по въпроси, които представляват за тях законен интерес, ако информацията не е държавна или друга защитена от закона тайна или не засяга чужди права.“

Член 57 ал. 2

„Не се допуска злоупотреба с права, както и тяхното упражняване, ако то накърнява права или законни интереси на други.“

Б. Наказателният кодекс

35. Член 147 от Наказателния кодекс от 1968 г. в редакцията му в сила от март 2000 г. предвижда следното:

„1. Който разгласи позорно обстоятелство за другото или му припише престъпление, се наказва за клевета с глоба от три хиляди до седем хиляди лева и с обществено порицание..

2. Деецът не се наказва, ако се докаже истинността на разгласените обстоятелства или на приписаните престъпления.“

36. Ако обидата е разпространена чрез печатно произведение или ако наклеветените са длъжностни лица, изпълняващи служебните си задължения, наказанието е глоба от 5 000 лева до 15 000 лева и обществено порицание (член 148, ал. 1, т. 2 и 3 и ал. 2 в редакцията му в сила от март 2000 г.) От март 2000 г. наказателното преследване за всички случаи на клевета се възбужда по частна тъжба на пострадалия (член 161 в редакцията му в сила от март 2000 г.). През 1998 г. е отхвърлено искане за обявяване на противоконституционност на член 148, като Конституционният съд решава, че засилените санкции досежно клеветата на длъжностни лица не ограничават непропорционално свободата на изразяване (Решение № 20 от 14 юли 1998 г. по конституционно дело № 16 от 1998 г., обн. ДВ. бр. 83 от 21 юли 1998 г.).

37. Вината на дееца (*mens rea*) при деянието клевета може да бъде само пряк или евентуален умишъл (безразсъдство), не непредпазливост (член 11(4)). Виновното поведение (*mens rea*) под формата на умишъл или непредпазливост е съществен елемент на всяко престъпление (член 9 ал. 1 и член 11 ал. 1, 2 и 3).

38. В решение от 26 май 2000 г. (Решение № 111 от 26 май 2000 г. по н. д. № 23/2000 г., ВКС, П н. о.) Върховният касационен съд е постановил, че когато преди публикация журналистите са извършили необходимата проверка относно истинността на информацията си, съгласно установената журналистическа практика или вътрешните фактически правила на съответната медия, чрез използване на обективно съществуващите и възможни източници на информация, не може да се счита, че са действали умишлено или дори непредпазливо и не са виновни за клевета. Съдът е добавил, че поради акцесорния характер на гражданския иск общото правило на деликтното право, че вината се предполага до доказване на противното, не е приложимо при разглеждане на граждански искове за деликт в наказателно производство за клевета. В такива производства правилата относно виновността като елемент на правонарушението клевета са правилата на наказателното право. Съдът е постановил също, че съгласно българското законодателство обективната отговорност не е приложима за клеветата и е визирал конституционния принцип, че длъжностните лица могат да бъдат подложени на приемлива обществена критика в по-широки граници отколкото частните лица.

39. Член 78а, ал. 1, в редакцията му в сила през съответния период, оправомощава съдилищата да заменят наказателната отговорност на осъдени лица с административно наказание – глоба от 500 до 1 000 лева, ако (i) престъплението, за което са осъдени, се наказва с лишаване от свобода до две години или друго по-леко наказание, когато е умишлено, (ii) не са осъждани за престъпление от общ характер и не са освобождавани от наказателна отговорност със замяна с административно наказание и (iii) причинените от престъплението имуществени вреди са възстановени. Административната глоба не може да надвишава предвиденото за извършеното престъпление наказание глоба (член 78а, ал. 5). Съдът, който налага глобата, може да наложи и административно наказание лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност за срок до три години, ако такова наказание е предвидено за съответното престъпление (член 78а, ал. 4).

40. Според доктрината за доказване на истинността по чл. 147, ал. 2 не е необходимо подсъдимият да доказва, че тъжителят е бил осъден с влязла в сила присъда; образуването на наказателното производство срещу тъжителя и изходът от него са неотносими (Раймундов, П., *Обида и клевета*, София, 2009 г., стр. 157-58).

III. ОТНОСИМИ МЕЖДУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

41. На 4 октомври 2007 г. Парламентарната асамблея на Съвета на Европа прие Резолюция 1577: *Към декриминализиране на клеветата*, (2007г.), в която призовава държавите членки наред с другото да гарантират, че няма злоупотреба с наказателно преследване за клевета (точка 17.2); да премахнат от законодателството си относно обидата и клеветата всяка по-голяма защита за обществените лица (точка 17.6); да гарантират чрез законодателството си, че лицата, обект на наказателно преследване за клевета, разполагат с подходящи средства за защита, по-специално средства, основани на установяването на истинността на твърденията им и на общия интерес (точка 17.7); да определят разумни и съразмерни лимити на присъжданите обезщетения и лихви в делата за клевета, така че да не се застрашава жизнеспособността на ответната медия (точка 17.8) и да осигурят подходящи правни гаранции срещу присъждане на обезщетения и лихви, които са несъразмерни с действителните щети (точка 17.9).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 10 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

42. Жалбоподателката се оплаква на основание член 10 от Конвенцията срещу присъдата и наказанието си за написването на процесната статия.

43. Член 10 в относимата му част гласи следното:

„1. Всеки има право на свобода на изразяването на мнения. Това право включва свободата на всеки да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от държавните граници. ...

2. Упражняването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност и на териториалната цялост, за предотвратяването на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или правата на другите, за предотвратяване разкриването на информация, получена доверително, или за гарантиране авторитета и безпристрастността на правосъдието.“

A. Становища на страните

44. Правителството твърди, като сочи подробно мотивите на Бургаски окръжен съд, че жалбоподателката не може да се позовава на правото си на свобода на изразяване на мнение, тъй като

публикуваната от нея информация не е надлежно проверена, невярна е и подвежда читателите. То изтъква, че вътрешните съдилища, след като изчерпателно са разгледали представените от тъжителите и жалбоподателката доводи и доказателства, са решили делото безпристрастно, сочейки основания, които са в пълно съответствие с практиката на Съда. Правителството обръща внимание на факта, че тъжителите, макар че са длъжностни лица, са се възползвали от способ за правна защита, достъпен за всяко наклеветено лице. Показателно е, че съдебните инстанции са освободили жалбоподателката от наказателна отговорност и са ѝ наложили само административно наказание. Присъдените обезщетения за вреди също са разумни и съответстват на накърненото добро име на тъжителите. Следователно намесата е била обоснована.

45. Жалбоподателката признава, че присъдата срещу нея се основава на националния закон и е предназначена да защити доброто име на други лица. Тя обаче критикува качеството на закона, като изтъква доводи, че той противоречи на Конвенцията, тъй като дава на длъжностните лица по-висока закрила срещу критика. Въпреки че има определение на Конституционния съд, съобразно което длъжностните лица могат да бъдат подлагани на по-силна критика, Народното събрание не е отменило член 148, ал. 1, т. 3 и ал. 2 от НК, в които се предвиждат по-тежки наказания в случаите, когато наклеветеният е длъжностно лице. Самото наличие на вътрешноправна норма, противоречаща на практиката на Съда, която допуска за длъжностните лица, както и за политиците да има по-големи ограничения по отношение на приемливата критика, противоречи на член 10.

46. Според жалбоподателката въпросът дали намесата е била необходима трябва да се решава не само във връзка с нейния случай, но предвид цялостното въздействие, което исковите за клевета оказват върху работата на журналистите. Държавата е длъжна да докаже тази необходимост, като посочи доказателства, че дадена публикация е вредна за демократичното общество и че вредата от нея надхвърля ползата. Ето защо, в противовес на становището на вътрешните съдилища, презумпцията за невиновност следва да бъде в полза на разпространяващите информацията, а не в полза на засегнатите от нея.

47. Жалбоподателката обръща внимание върху общия смисъл на делото и подчертава, че корупцията в България представлява сериозен проблем, с който властите не успяват да се справят по задоволителен начин. Често тя остава безнаказана, а в някои случаи дори не се извършва разследване, поради което изваждането на бял свят на корупционни действия е трудна задача, особено като се вземе предвид разминаването между доходите на журналистите и наказанията за клевета. Друг проблем е, че по принцип е трудно да се докаже корупцията. Като се вземат предвид многобройните нарушения, извършени от длъжностните лица по това дело, уликите, че са били плащани суми за записване на деца в профилираните училища, и

оплакването на родителите до министерството, жалбоподателката е имала законно основание да оповести твърдения за наличие на корупция. Тя е проверила надлежно тази история преди да я публикува, като основава твърденията си на източници, които са вътрешни за инспектората на МОН, на твърдения на протестиращи родители, на изявления на въпросните четири длъжностни лица и на д-р Н.П., както и на разговори с учители. В статията си е представила три версии: първата се основава на източниците ѝ в инспектората и на изявленията на родители, втората – на твърдения на четирите длъжностни лица, а третата – на твърденията на д-р Н.П. Не е правила коментар по версиите, нито е представила някоя от тях като своя собствена. Свързала се е със засегнатите лица и им е дала възможност за отговор. Тя е работила при условията на голямо напрежение, тъй като е трябвало да публикува статията преди началото на учебната година. Макар че към този момент не е имало писани правила за журналистическа етика, тя се е съобразила с обичайните правила. Статията ѝ явно е била полезна за публичния дебат в съответната област, а наложените ѝ наказания са имали определено обезкуражаващо въздействие. Сумите, които е била осъдена да заплати, многократно надхвърлят дохода ѝ и години наред тя се е измъчвала, докато ги изплати изцяло.

48. Третите страни подчертават колко е важно това дело за възможността медиите да допринасят за демократичния дебат. Те молят Съда изрично да се произнесе, че презумпцията за неистинност, особено при наказателни дела за клевета, сама по себе си противоречи на член 10 от Конвенцията, както и да определи, че съобразно тази разпоредба всички елементи от състава на престъплението клевета трябва да бъдат доказани от тължителя съобразно изискванията на наказателното право. Те подчертават колко обезкуражаващо е въздействието на тази презумпция, особено когато е съчетана със строга наказателна отговорност за клевета. Третите страни изтъкват, че това въздействие изрично е признато от Върховния съд на Съединените щати по делото *New York Times Co. срещу Съливан* (*New York Times Co. v. Sullivan*) (376 САЩ 254) и от Междоамериканския съд за правата на човека по делото *Ерера-Улоа срещу Коста Рика* (*Herrera-Ulloa v. Costa Rica*) (решение от 2 юли 2004 г., Серия С № 107, §§ 132 и 133). Те цитират още дела на различни юрисдикции, които според тях са в подкрепа на предложението им, и подчертават, че няколко държави в Източна Европа са декриминализирали клеветата. Обръщат внимание на рисковете, произтичащи от налагането на нереалистични изисквания по отношение на доказването от страна на подсъдимите за клевета и от приравняването на тези подсъдими с подсъдимите по наказателни дела от общ характер. Те подробно описват възприетите в няколко юрисдикции подходи по отношение на изискванията за грижата, която трябва да полагат журналистите, когато съобщават информация по въпроси от

обществен интерес, засягащи длъжностни лица. Молят Съда да даде повече пояснения относно подходящите критерии, по които да се разглеждат дела за публикувани в пресата твърдения за неправомерно поведение на длъжностни лица, като се имат предвид тези подходи и произтичащите от практиката на Съда принципи.

Б. Преценката на Съда

49. Съдът счита, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията, нито е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима.

1. Имало ли е намеса?

50. Страните са съгласни, че присъдата и наказанието на жалбоподателката заедно с отсъждането да заплати обезщетения за вреди представляват намеса от страна на държавен орган – под формата на „санкция“ – в правото ѝ на свобода на изразяването на мнения. Няма основание Съдът да приеме обратното.

2. Дали намесата е била основателна?

51. Подобна намеса би била в нарушение на член 10, ако не съответства на изложените в алинея втора критерии. Ето защо Съдът следва да определи дали тя „е била предвидена в закона“, дали е преследвала една или повече от посочените в нея законни цели и дали е „била необходима в едно демократично общество“ за постигането на тази цел или цели.

(а) Законосъобразност и законна цел

52. Съдът намира и това не се оспорва, че намесата е „била предвидена в закона“, а именно от чл. 147 и 148 от НК. Като взема предвид изискванията на своята практика (вж. например *Глас Надежда ЕООД и Анатолий Еленков срещу България*, № 14134/02, §§ 45 и 46, ЕСПЧ 2007-XI (извадки)), Съдът не смята, че тези разпоредби са твърде широки или неясни. Жалбоподателката твърди, че разпоредбите на чл. 148, ал. 1, т. 3 и ал. 2, предвиждащи по-тежки наказания, когато наклеветеният е длъжностно лице, не съответстват на произтичащите от практиката на Съда принципи. Обаче Съдът не намира, че така твърдяното несъответствие засяга качеството на правната разпоредба. Доводът на жалбоподателката по-скоро е насочен към въпроса, дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“ – въпрос, който Съдът ще разгледа по-нататък (вж. *Украинска медийна група срещу Украйна (Ukrainian Media Group v. Ukraine)*, № 72713/01, § 50, 29 март 2005 г.).

53. Жалбоподателката е съгласна, че намесата е преследвала законната цел да защити доброто име на други лица. Няма основание Съдът да приеме обратното.

(б) “Необходима в едно демократично общество”

(i) Общи съображения

54. Остава да се установи дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“. Произнасянето по този въпрос трябва да се основава на следните общи принципи, произтичащи от практиката на Съда (вж. наред с други източници решението по делото *Кумпаня и Мазере срещу Румъния* (*Cumpană and Mazăre v. Romania*) [ГК], № 33348/96, §§ 88-91, ЕСПЧ 2004-ХІ и други позовавания):

(а) Критерият за „необходимост в едно демократично общество“ изисква от Съда да прецени дали намесата съответства на неотложна обществена необходимост. Договарящите държави имат известна свобода на преценка, когато определят дали съществува такава необходимост, но тази свобода върви ръка за ръка с контрол на европейско равнище както върху законодателството, така и върху решенията по прилагането му, включително решенията, постановени от независим съд. Ето защо Съдът има правомощието да произнесе окончателното решение дали дадено „ограничение“ е съвместимо със защитената от член 10 свобода на изразяване на мнение.

(б) Задачата на Съда при упражняване на надзорната му функция не е да замести компетентните национални съдилища, а по-скоро да провери в контекста на член 10 взетите от тях решения съгласно тяхната свобода на преценка. Това не означава, че надзорът е сведен до констатиране дали ответната държава е упражнила правото си на преценка разумно, внимателно или добросъвестно. Задачата на Съда е да разгледа намесата, срещу която е подадена жалбата, в светлината на казуса като цяло, в това число съдържанието на процесните изявления, за които е осъдена жалбоподателят и контекста, в който ги е направил.

(в) Съдът трябва по-конкретно да прецени дали приведените от националните власти причини в оправдание на намесата са относими и достатъчни и дали предприетата мярка е пропорционална на следваната легитимна цел. В изпълнението на тази си задача Съдът трябва да се убеди, че националните държавни органи, основавайки се на приемлива оценка на съответните факти, са приложили стандарти, съответстващи на заложените в член 10 принципи.

(г) Съдът трябва също да установи постигнали ли са националните държавни органи справедлив баланс между защитата на залегналото в член 10 право на свобода на изразяване и защитата на репутацията на онези, за които са направени твърденията – право, защитено от член 8 на Конвенцията като аспект на личния живот.

55. Допълнителен фактор от особено значение по настоящото дело е изпълняваната от пресата жизненоважна роля на “обществен страж” в

едно демократично общество. Макар да не трябва да престъпва определени граници, по-специално по отношение на доброто име и правата на другите, все пак неин дълг си остава да разпространява информация и идеи по политически и други въпроси от обществен интерес по начин, който е съвместим със задълженията и отговорностите ѝ (пак там, § 93 и други позовавания). Съдът трябва да осъществява най-внимателен контрол, когато наложените от национален орган санкции са в състояние, както в този случай, да обезсърчат участието на пресата в разисквания по въпроси от законен обществен интерес (вж. наред с други източници решението по дело *Тьонсбергз Блад АД и Хауком срещу Норвегия (Tønsbergs Blad A.S. and Haukom v. Norway)* № 510/04, § 88, ЕСПЧ 2007-III). Съдът би желал да добави, че ако националните съдилища прилагат прекалено твърд подход при преценката на професионалното поведение на журналистите, последните биха били неоправдано възпирани да изпълняват функцията си да държат обществото информирано. Ето защо съдилищата трябва да вземат предвид последиците от своите решения не само за конкретните казуси, но също и отражението им върху медиите като цяло. При това положение свободата им на преценка се определя от интереса на едно демократично общество да дава възможност на пресата да изпълнява своята жизненоважна роля да разпространява информация по въпроси, предизвикващи сериозна загриженост в обществото (пак там, § 82).

56. Съдът отбелязва също, че в статията, заради която е осъдена и наказана жалбоподателката, се съобщават факти относно твърдяни нередности и корупционни практики при приема на ученици в средните училища (вж. параграф 13 по-горе). Не може да има съмнение, че това е въпрос от значителен обществен интерес, предизвикал дори дебати в Народното събрание и изслушване пред парламентарна комисия (вж. параграфи 32 и 33 по-горе), както и че публикуването на информация по темата представлява неразделна част от задачата на медиите в едно демократично общество.

57. Трябва също да се отбележи, че споменатите в статията лица са държавни служители, за които Съдът е установил като правило, че могат да бъдат подложени на приемлива критика в по-широки граници отколкото частните лица (вж. решенията по делата *Тома срещу Люксембург (Thoma v. Luxembourg)*, № 38432/97, § 47, ЕСПЧ 2001-III; *Педерсен и Баадсгаард срещу Дания (Pedersen and Baadsgaard v. Denmark)* [ГК], № 49017/99, § 80, ЕСПЧ 2004-XI; *Мамер срещу Франция (Mamère v. France)*, № 12697/03, § 27, ЕСПЧ 2006-XIII и *Дюндин срещу Русия (Dyundin v. Russia)*, № 37406/03, § 26, 14 октомври 2008 г.) Националните съдилища обаче не са могли да се съобразят с това, а са били задължени да наложат на жалбоподателката по-тежко наказание (вж. параграфи 23 и 29 по-горе), тъй като член 148 ал. 1 т.3 и ал. 2 от Наказателния кодекс третира качеството на длъжностни лица на пострадалите от твърдяно клеветяване като автоматично отегчаващо

вината обстоятелство (вж. параграф 36 по-горе). Съдът ще се върне към този въпрос по-долу.

(ii) *Относно тежестта на доказване и изискванията при доказването*

58. Съвсем ясно е, че изявленията на жалбоподателката (вж. параграф 13 по-горе) са твърдения за факти, а не преценка за това кое е правилно и кое не, и поради това подлежат на доказване (вж. решенията по делата *Лингенс срещу Австрия* (*Lingens v. Austria*), 8 юли 1986 г., § 46, Серия А № 103; *Кумпаня и Мазере*, цитирано по-горе, §§ 98-101; и *Флукс срещу Молдова* (№ 4) (*Flux v. Moldova*), № 17294/04, § 36, 12 февруари 2008 г.). Ето защо няма нищо неправилно в това, от нея да бъде поискано да докаже истинността на твърденията си, така както изисква чл. 147, ал. 2 от НК, който съдържа така наречената „презумпция за неистинност“ (понякога, особено при държавите от общото право, се нарича също така и „защита на основателността“ или „защита на истинността“). Съдът се е произнасял по този въпрос в контекста на гражданско производство по делото *Маквикар* и е направил извода, че по принцип не е в противоречие с член 10 върху ответника по дело за клевета да се прехвърли тежестта да докаже истинността на изявленията, представляващи клевета, съобразно изискванията на гражданското право (вж. решението по делото *Маквикар срещу Обединеното кралство* (*McVicar v. the United Kingdom*), № 46311/99, §§ 83-87, ЕСПЧ 2002-III). По-късно Съдът е потвърдил това си становище по делото *Стийл и Морис*, при условие че на ответника бъде предоставена реалистична възможност да стори това (вж. решението по делото *Стийл и Морис срещу Обединеното кралство* (*Steel and Morris v. the United Kingdom*), № 68416/01, §§ 93-95, ЕСПЧ 2005-II). Той отново изтъква това разбиране в решенията по делата *Алития Пъблишинг Къмпани Лимитед и Константиницидес срещу Кунър* (*Alithia Publishing Company Ltd and Constantinides v. Cyprus*) (№ 17550/03, § 68, 22 май 2008); *Wall Street Journal Europe Sprl срещу Обединеното кралство* (реш.), № 28577/05, 10 февруари 2009 г.); и *Europapress Holding d.o.o. срещу Хърватия* (№ 25333/06, § 63, 22 октомври 2009 г.). По делото *Румяна Иванова* Съдът е приел във връзка с наказателно производство за клевета, че изискването подсъдимият да докаже в разумни граници, че неговите твърдения по същество са истинни, само по себе си не е в противоречие с Конвенцията (вж. решението по делото *Румяна Иванова срещу България*, № 36207/03, §§ 39 и 68, 14 февруари 2008 г.). Неотдавна съдът отново потвърди тази своя позиция във връзка с наказателно производство за клевета в решенията по делата *Макаренко срещу Русия* (*Makearenko v. Russia*) (№ 5962/03, § 156, 22 декември 2009 г.) и *Рукай срещу Гърция* (*Rukaj v. Greece*) (реш.), № 2179/08, 21 януари 2010 г.). Това произнасяне не е ново, нито представлява прецедент. Бившата Комисия за правата на човека е разгледала презумпцията за неистинност във връзка с наказателни производства за клевета по

няколко дела. Тя отбелязва, че тази презумпция съществува в законодателствата на повечето от държавите, подписали Конвенцията (вж. *Барил срещу Франция (Barril v. France)*, № 32218/96, решение на Комисията от 30 юни 1997 г., Решения и доклади (РД) 90-В, стр. 147, на стр. 156), и изрично приема, че това не противоречи само по себе си на член 10 или на член 6 § 2 (вж. делото *Лингенс и Лайтгеб срещу Австрия (Lingens and Leitgeb v. Austria)*, № 8803/79, решение на Комисията от 11 декември 1981 г., РД 26, стр. 171, на стр. 181, и *Толефсен срещу Норвегия (Tollefsen v. Norway)*, № 16269/90, решение на Комисията от 1 април 1992, не е докладвано). Що се отнася до Съда, той прави коментар в полза на презумпцията, когато обсъжда съответствието с член 6 § 2 на свързана с нея презумпция относно отговорността на директори на издателства (вж. решението по делото *Радио Франс и други срещу Франция (Radio France and Others v. France)*, № 53984/00, § 24, ЕСПЧ 2004-II). Съдът е установил нарушения на член 6 § 1 и член 10 в случаите, когато подсъдимите по наказателни производства за клевета не са имали възможност да се възползват от тази защита (вж. решенията по делата *Кастейс срещу Испания (Castells v. Spain)*, 23 април 1992 г., §§ 47 и 48, Серия А № 236; *Коломбани и други срещу Франция (Colombani and Others v. France)*, № 51279/99, § 66, ЕСПЧ 2002-V; и *Фолеа срещу Румъния (Folea v. Romania)*, № 34434/02, §§ 30-32, 14 октомври 2008 г.; вж. също във връзка с граждански производства за клевета: *Бузуйок срещу Молдова (Busuioc v. Moldova)*, № 61513/00, § 88, 21 декември 2004 г.; *Савичи срещу Молдова (Savitchi v. Moldova)*, № 11039/02, § 59, 11 октомври 2005 г.; и *Флукс (№. 4)*, цитирано по-горе, § 38), и е постановил решения срещу жалбоподателите за това, че не са положили усилия да приложат тази защита (вж. решенията по делата *Кумпаня и Мазере*, цитирано по-горе, §§ 104-08, и *Махмудов и Агазаде срещу Азербайджан (Mahmudov and Agazade v. Azerbaijan)*, № 35877/04, § 44, 18 декември 2008 г.).

59. В светлината на горните решения и след като внимателно разгледа доводите на третите лица, Съдът не е убеден, че презумпцията за неистинност, така както е приложена по настоящото дело, влиза в противоречие с член 10 поради две причини.

60. Първо, правото на свобода на изразяване не е абсолютно и упражняването му не трябва да накърнява други защитени от Конвенцията права, като правото на уважаване на личния живот по член 8 (вж. параграф 54 (г) по-горе и също решенията по делата *Фон Хановер срещу Германия (Von Hannover v. Germany)*, № 59320/00, §§ 57-60, ЕСПЧ 2004-VI; *Пфайфер срещу Австрия (Pfeifer v. Austria)*, № 12556/03, §§ 35 и 38, ЕСПЧ 2007-XII; *Петрина срещу Румъния (Petrina v. Romania)*, № 78060/01, § 36, 14 октомври 2008 г.; и *Europapress Holding d.o.o.*, цитирано по-горе, § 58 в края), или презумпцията за невиновност, предвидена в член 6 § 2 (вж. *Педерсен и Баадсгаард*, цитирано по-горе, § 78). Предвид естеството на конкуриращите се

интереси, държавите трябва да имат определено право на преценка при постигането на подходящ баланс между тези права (вж. *А. Срещу Норвегия* (*A. v. Norway*), № 28070/06, § 66, 9 април 2009 г. и *Петров срещу България* (реш.), № 27103/04, 2 ноември 2010 г.). Съдът вече е приел, че не може да се счита, че държавите са преминали границата на правото си на преценка поради това, че са прибегнали до наказателноправни мерки в отговор на клеветата (вж. *Радио Франс и други*, цитирано по-горе, § 40; *Лендон, Очаковски-Лоран и Жюли срещу Франция* (*Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France*) [ГК], №№ 21279/02 и 36448/02, § 59, ЕСПЧ 2007-XI; *Длуголецки срещу Полша* (*Długolecki v. Poland*), № 23806/03, § 47, 24 февруари 2009 г.; и *Сааристо и други срещу Финландия* (*Saaristo and Others v. Finland*), № 184/06, § 69 в началото, 12 октомври 2010 г.). По същия начин не може да се каже, че държавите са преминали тази граница поради използването на законодателни техники – като презумпцията за неистинност, чиято цел е да даде възможност на лицата, които е възможно да бъдат атакувани с клевети, да оспорват истинността на твърденията, подлагащи доброто им име в обществото на опасност от увреждане (вж. съответно *Стийл и Морис*, цитирано по-горе, § 94 в края).

61. Второ и по-важно, презумпцията, така както е приложена по настоящото дело, е имала ограничено въздействие върху изхода на производството срещу жалбоподателката. Вярно е, че ако бъде разгледана самостоятелно, би могло да се приеме, че тя необосновано препятства публикуването на материал, чиято истинност трудно би могла да бъде установена в съда, например поради липсата на допустими доказателства или поради свързаните с това разходи. Обаче Съдът няма за задача да обсъжда абстрактно дали вътрешното право – и още по-малко отделна разпоредба от него – съответства на Конвенцията (вж. решенията по делата *Маккан и други срещу Обединеното кралство* (*McCann and Others v. the United Kingdom*), 27 септември 1995 г., § 153, Серия А № 324; *Фам Хоанг срещу Франция* (*Pham Hoang v. France*), 25 септември 1992 г., § 33, серия А № 243; *Етксеберия и други срещу Испания* (*Etxeberria and Others v. Spain*), №№ 35579/03, 35613/03, 35626/03 и 35634/03, § 81, 30 юни 2009 г.; и *Романенко и други срещу Русия* (*Romanenko and Others v. Russia*), № 11751/03, § 39, 8 октомври 2009 г.). Той трябва да съсредоточи вниманието си, доколкото това е възможно, върху конкретните обстоятелства по делото, поставено за разглеждане пред него (вж. измежду други източници *Ветицайн срещу Швейцария* (*Wettstein v. Switzerland*), № 33958/96, § 41, ЕСПЧ 2000-XII и *Зомерфилд срещу Германия* (*Sommerfeld v. Germany*) [ГК], № 31871/96, § 86, ЕСПЧ 2003-VIII), и при разглеждането да се основава на разпоредбите на вътрешното право, така както те са били приложени спрямо жалбоподателката (вж. решенията по делата *Минели срещу Швейцария* (*Minelli v. Switzerland*), 25 март 1983 г., § 35, Серия А № 62; *Василеску*

срещу Румъния (*Vasilescu v. Romania*), 22 май 1998 г., § 39, Доклади по присъди и решения 1998-III; *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas* и други срещу Австрия, № 40825/98, § 90, 31 юли 2008 г.; и *Wall Street Journal Europe Sprl*, цитирано по-горе). По настоящото дело – както вероятно и по всяко наказателно дело за клевета в България, гореспоменатото „обезкуражаващо въздействие“ значително се смекчава от елемента вина на престъплението клевета по българското право. Според Наказателния кодекс клеветата не е престъпление, за което непременно се търси наказателна отговорност и за да си осигури осъдителна присъда, тъжителят трябва да установи, че обвиненото в клевета лице е действало с намерение (*mens rea*), което може да бъде само пряк умисъл или безразсъдство (евентуалният умисъл е еквивалентен в някои юрисдикции на положителен непряк умисъл) (вж. параграфи 37 и 38 по-горе). За да преценят дали едно обвинено в клевета лице е действало с умисъл, българските съдилища изследват, така както са постъпили и по този казус, дали то е действало съобразно установената журналистическа практика на отговорната журналистика (вж. параграф 38 по-горе и решението по делото *Румяна Иванова*, цитирано по-горе, §§ 26 и 30). По този начин подсъдимите за клевета, като жалбоподателката, могат да бъдат освободени от задължението да доказват истинността на твърдяните в техните публикации факти и да избегнат осъдителната присъда, като просто докажат, че са действали честно и отговорно (вж. *Радио Франс и други*, цитирано по-горе, § 24, и за разлика от него – *Standard Verlags GmbH и Краваня-Пфайфер срещу Австрия* (*Standard Verlags GmbH and Krawagna-Pfeifer v. Austria*), № 19710/02, §§ 16, 30 и 57, 2 ноември 2006 г.). Този механизъм силно намалява потенциалното отрицателно въздействие на презумпцията за неистинност върху правото на изразяване. Съдът отново ще се върне към този въпрос по-долу.

62. Независимо от това Съдът намира, че е необходимо да се подчертае, че обръщането на тежестта на доказване в резултат от тази презумпция прави особено важно за съдилищата внимателното разглеждане на представените от подсъдимия доказателства, така че да не стане невъзможно за него да обърне тежестта на доказване и да приложи защитата на истината (вж. решенията по делата *Лингенс и Лайтгеб*, стр. 179-80; *Толефзен*; *Барил*, на стр. 156; и *Фолеа*, §§ 30-32, всички цитирани по-горе). В тази връзка, е поразително, че по настоящото дело въззивният съд приема – вероятно неправилно според българското право (вж. параграф 40 по-горе), че единственият начин да се подкрепи твърдението, че някой е извършил престъпление, е да се докаже, че той е осъден за него. Съдът не може да оправдае това становище (вж. *Флуks срещу Молдова* (*Flux v. Moldova*) (№ 6), № 22824/04, §§ 11 и 31, 29 юли 2008 г.). Докато една осъдителна присъда по принцип представлява неоспоримо доказателство, че едно лице е извършило престъпление, да се ограничи по този начин доказването на твърдения за престъпно поведение – клевета, е просто неоснователно,

дори и да трябва да се вземе предвид, както е според изискването на член 6 § 2, презумпцията за невинност на това лице. Твърденията в пресата не могат да се сравняват с тези, направени в наказателно производство (вж. решенията по делата *Барил*, цитирано по-горе, на стр. 156-57; *Unabhängige Initiative Informationsvielfalt срещу Австрия*, № 28525/95, § 46, ЕСПЧ 2002-I; *Шарсах и News Verlagsgesellschaft срещу Австрия* (*Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria*), № 39394/98, § 43, ЕСПЧ 2003-XI; и *Карман срещу Русия* (*Karman v. Russia*), № 29372/02, § 42, 14 декември 2006 г.). Също така съдилищата, които разглеждат дела за клевета, не могат да очакват от подсъдимите по такива дела да действат като прокурори, нито да допуснат съдбата им да зависи от това дали прокуратурата е решила да образува наказателно производство и да повдигне обвинения срещу лицето, спрямо което те са насочили твърденията си, като успее да получи осъдителна присъда срещу това лице (вж. *Фолеа*, цитирано по-горе, §§ 30-32).

(iii) Относно преценката дали жалбоподателката е действала като отговорен журналист

63. Член 10 не гарантира изцяло неограничена свобода на изразяване дори за медийното отразяване на въпроси от сериозен обществен интерес и по отношение на политиците и държавните служители. Съгласно условията на втората алинея упражняването на тези свободи е съпроводено със „задължения и отговорности“, които са валидни и за пресата. Тези „задължения и отговорности“ могат да се окажат от значение, когато става въпрос, както в настоящия случай, за увреждане на репутацията на поименно посочени лица и накърняване „правата на другите“. Поради присъщо свързаните с упражняването на свободата на изразяване „задължения и отговорности“, предоставената от член 10 защита на журналистите при отразяване на въпроси от общ интерес е валидна, при условие че действат добросъвестно, за да осигурят точна и надеждна информация в съответствие с журналистическата етика (вж. наред с други източници решението по делото *Бладет Тромсø и Стенсаас срещу Норвегия* (*Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway*) [ГК], № 21980/93, § 65, ЕСПЧ 1999-III). Действително, в ситуации когато, от една страна, е разгласено дадено обстоятелство, без да е подкрепено с достатъчно доказателства, а от друга, журналистът обсъжда въпрос от действителен обществен интерес, проверката дали журналистът е действал професионално и добросъвестно придобива първостепенно значение (вж. решението по делото *Флукс срещу Молдова* (*Flux v. Moldova*) (№ 7), № 25367/05, § 41, 24 ноември 2009 г.).

64. По делото *Румяна Иванова* Съдът е приел, че с оглед естеството на твърдението на жалбоподателката, задачата по проучването и доказването му не е била прекомерна или неизпълнима (вж. решението по делото *Румяна Иванова*, цитирано по-горе, §§ 63 – 65). Обратно, естеството на твърдението в настоящото дело (че определени

нередовности при приемането на кандидат-гимназисти се дължат на вземане на подкупи) прави много трудно, ако не невъзможно за жалбоподателката да осигури прякото му доказване (сравни с решението по делото *Торгейр Торгейрсон срещу Исландия* (*Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*), 25 юни 1992 г., в края на § 65, серия А № 239). Тази трудност се доказва от нежеланието на свидетел на жалбоподателката да посочи родителите, които са му казали, че са платили суми, за да бъдат записани децата им в елитни училища (вж. параграф 21 по-горе), както и от други факти.

65. Обаче националните съдилища, особено Бургаски окръжен съд, при преценката дали жалбоподателката е действала с умисъл е разгледал подробно предприетите от нея стъпки за потвърждаване верността на публикуваната информация и е приел, че те са били недостатъчни. Той е наблегнал подчертано на факта, че тя не е успяла да докаже тази история със съдействието на Министерство на образованието и науката. Този съд също така е изразил силни съмнения дали тя в действителност е получила надеждна информация, че родителите са платили, за да бъдат записани децата им в елитните училища (вж. параграфи 23 и 29 по-горе). Вярно е, че при обсъждането на този въпрос Бургаски окръжен съд е подчертал факта, че жалбоподателката не е цитирала имена на конкретни лица, които са направили такива твърдения. Подобен подход би могъл да повдигне въпроса във връзка с принципа на защита на журналистическите източници, който е крайъгълен камък в свободата на пресата; без този принцип източниците биха могли да се въздържат да помагат на пресата да информира обществеността по въпроси от обществен интерес (вж. *Гудуин срещу Обединеното кралство* (*Goodwin v. the United Kingdom*), 27 март 1996 г., § 39, Доклади 1996-II; *Рьомен и Шмит срещу Люксембург* (*Roemen and Schmit v. Luxembourg*), № 51772/99, § 46, ЕСПЧ 2003-IV; *Файнанишъл Таймс Лимитед и други срещу Обединеното кралство* (*Financial Times Ltd and Others v. the United Kingdom*), № 821/03, §§ 59 и 63, 15 декември 2009 г.; и *Саномат Умгеверс Б.В. срещу Нидерландия* (*Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands*) [ГК], № 38224/03, § 50, ЕСПЧ 2010-...). Не може обаче да се пренебрегне фактът, както е видно от мотивите на Бургаски окръжен съд, че този съд се е опитал да установи дали преди написването на статията си жалбоподателката е изпълнила нормалното си задължение като журналист да извърши достатъчно проучване в подкрепа на своите силно увреждащи твърдения срещу четирите длъжностни лица, и по-конкретно – дали надлежно е проверила достоверността на източниците си, без да я притиска да разкрие последните. Съдът не е убеден, че е било невъзможно за жалбоподателката да установи по задоволителен начин пред вътрешните съдилища, без да издава източниците си, че е сторила това (вж. съответно *Кумпаня и Мазере*, цитирано по-горе, § 106). В тази връзка Съдът би желал да подчертае, че съобразно практиката му, колкото по-тежко е едно твърдение, толкова по-стабилна трябва да

бъде неговата фактическа обосновка (вж. *Кумпаня и Мазере*, § 101; *Педерсен и Баадсгаард*, § 78 в края, и *Румяна Иванова*, § 64, всички цитирани по-горе). Твърдението по настоящото дело е много сериозно (сравн. *Кумпаня и Мазере*, §§ 100 и 102, и *Педерсен и Баадсгаард*, § 80, двете цитирани по-горе, а също и *Волек и други срещу Полша (Wolek and Others v. Poland)* (реш.), № 20953/06, 21 октомври 2008 г.) поради което изисква пълно проучване от страна на жалбоподателката.

66. Освен това Бургаски окръжен съд е обсъдил тона на статията и е установил, че направените твърдения не са категорични. Той също така е взел предвид факта, че жалбоподателката е предоставила възможност на тъжителите да публикуват отговор впоследствие (вж. параграф 16 по-горе и обратното при *Флукс (№ 6)*, цитирано по-горе, § 29); на това основание той е отхвърлил извода на първоинстанционния съд, че жалбоподателката е действала с пряк умисъл и е приел, че умисълът е бил само евентуален. Освен това този съд е взел под внимание общия контекст на историята и факта, че тя касае въпроси от обществен интерес. Вярно е, че не е разгледал това като относимо към въпроса дали жалбоподателката е наклеветила четирите длъжностни лица, а го е приел само като смекчаващи вината обстоятелства. От своя страна Съдът намира, че с оглед цялостната насоченост на статията (вж. *Кастейс срещу Испания (Castells v. Spain)*, 23 април 1992 г., § 48 в началото, Серия А № 236; *Перна срещу Италия (Perna v. Italy)* [ГК], № 48898/99, § 47 в началото, ЕСПЧ 2003-V; и *Timpul Info-Magazin и Анхел срещу Молдова (Timpul Info-Magazin and Anghel v. Moldova)*, № 42864/05, § 35, 27 ноември 2007 г.) тези елементи следва да бъдат разглеждани като относими към преценката дали жалбоподателката е действала като отговорен журналист. При все това безспорен е фактът, че те са били включени в напавения от националния съд анализ на този казус.

67. Вярно е също така, че националните съдилища очевидно не са взели под внимание някои други фактори, които също са относими към този въпрос. Така например, както изглежда, те не са взели предвид факта, че жалбоподателката е включила главното от версията на тъжителите в текста на статията си. Те не са оценили достатъчно и факта, че към момента, когато жалбоподателката е извършвала проучването си, резултатите от проверката на Министерство на образованието и науката, които биха могли да послужат като достоверен източник на информация, не са били оповестени, макар че са били готови от почти два месеца (вж. параграф 11 по-горе). Липсата на публичност сочи, от една страна, колко е трудно да се получи надеждна информация по случая, а от друга – жизненоважната роля на медиите като „обществен страж“ по такива въпроси. Тя също така е показателна за обществен интерес да се публикува информация по въпроса и за реакцията на властите спрямо публикацията. Наистина отсъствието на официална информация към онзи момент, съчетано с

безспорното наличие на многобройни нередовности при приемането на ученици, с основание би могло да подтикне жалбоподателката да оповести всичко, с което разполага, включително и непроверена информация (вж. съответно *Флукс (№ 7)*, цитирано по-горе, § 44). Следва отново да се подчертае в тази връзка, че ситуацията трябва да бъде проверена такава, каквато е изникнала пред журналиста към конкретния момент, а не ретроспективно (вж. *Бладет Тромсо и Стенсаас*, цитирано по-горе, §§ 66 в края и 72). Но това са само няколко елемента измежду много други, послужили на вътрешните съдилища при преценката на професионалното поведение на жалбоподателката.

68. В заключение, предвид горепосочените причини Съдът е готов да приеме, че изводът на вътрешните съдилища, че жалбоподателката не е направила достатъчно проучване за статията си, преди да я публикува, и по този начин не е действала като отговорен журналист, не би могъл да се счита за явно необоснован, както и че присъдата срещу нея би могла да се приеме като необходима, за да бъде защитено доброто име на засегнатите длъжностни лица. Съдът обаче не смята, че е нужно да заема твърда позиция по този въпрос, тъй като намира, че наложеното на жалбоподателката наказание е непропорционално (вж. съответно *Кумпня и Мазере*, цитирано по-горе, §§ 109-10).

(iv) *Относно тежестта на наказанието*

69. По този въпрос Съдът отбелязва в самото начало, че макар прилагането на наказателни санкции в дела за клевета да не е само по себе си непропорционално (вж. *Радио Франс и други*, § 40; *Лендон, Очаковски-Лоран и Жюли*, § 59; *Длуголецки*, § 47 и *Сааристо и други*, § 69 в началото, всички цитирани по-горе), естеството и тежестта на наложените наказания са фактори, които трябва да се отчитат, защото те не трябва да са такива, че да възпират пресата от участие в обсъждането на въпроси от оправдан обществен интерес (вж. посоченото по-горе решение по делото *Кумпня и Мазере срещу Румъния*, § 111). Освен това присъденото обезщетение за вреди трябва да е в приемливо съотношение с претърпяното накърняване на репутацията (вж. решенията по делата *Толстой Милославски срещу Обединеното кралство (Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom)*, 13 юли 1995 г., § 49, серия А № 316-В и *Стийл и Морис*, цитирано по-горе, § 96). Всъщност тези аспекти са подчертани от Парламентарната асамблея в Резолюция 1577 (2007) (вж. параграф 41 по-горе).

70. В настоящия случай, макар производството да е образувано като наказателно, разглеждащият делото съд, прилагайки член 78а от Наказателния кодекс, е освободил жалбоподателката от наказателна отговорност и е наложил само административно наказание (вж. параграфи 23 и 39 по-горе). Съдът е придал особена тежест на този фактор в решението си по делото *Румяна Иванова срещу България* (вж. посочено по-горе, § 69). Не може обаче да се подмине фактът, че

предлаганата по член 78а възможност очевидно е еднократна, което означава, че ако бъде осъдена повторно за клевета, на жалбоподателката вероятно ще бъдат наложени наказателноправни санкции.

71. Във всеки случай Съдът намира, че цялостната сума, която жалбоподателката е трябвало да заплати, е далеч по-важен фактор от гледна точка на възможното обезкуражаващо въздействие на съдебното производство върху нея и другите журналисти. Четирите наложени ѝ глоби възлизат на общо 2 800 лева, които сами по себе си представляват значителна сума в сравнение с нейната заплата (вж. параграф 7 по-горе). Тази сума обаче не трябва да се разглежда изолирано, а в съвкупност с присъдените обезщетения и присъдените в полза на тъжителите разноски по делото. Те възлизат съответно на 4 000 лева и 512 лева, с което цялата дължима сума става 7 472 лева (3 797,36 евро). Тази сума, която през съответния период се е равнявала на почти 70 минимални месечни заплати (110 лева или 56,24 евро), е трябвало да бъде заплатена единствено от жалбоподателката (вж. за сравнение решението по делото *Уорм срещу Австрия (Worm v. Austria)*, 29 август 1997 г., §§ 15 и 57, Доклади 1997-V). И наистина, една от последиците от наказателния характер на производството е, че наложената на подсъдимия глоба може да бъде заплатена единствено от него. За разлика от делото на *Румяна Иванова*, където Съдът е приел, че при конкретните обстоятелства присъдената сума от 3 050 лева не е прекомерна (вж. *Румяна Иванова*, цитирано по-горе, § 69), в настоящия случай Съдът намира, че 7 472 лева са прекалено голяма сума (за разлика от *Волек и други*, цитирано по-горе). От представените от жалбоподателката доказателства е видно как в продължение на години тя е полагала усилия да изплати цялата сума (вж. параграф 31 по-горе и срв. със *Стенгу и Скутелницу срещу Румъния (Stângu and Scutelnicu v. Romania)*, № 53899/00, § 56, 31 януари 2006 г. и *Михаю срещу Румъния (Mihaiu v. Romania)*, № 42512/02, в края на § 71, 4 ноември 2008 г.).

(v) Заключение

72. В заключение, като отчита конкретните обстоятелства по делото, Съдът намира, че наложените от националните съдилища наказания на жалбоподателката са били прекомерни. От това следва, че въпросната намеса на държавните власти в правото ѝ на свобода на изразяване не е била „необходима в едно демократично общество“.

73. Следователно е налице нарушение на член 10 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

74. Жалбоподателката повдига няколко оплаквания по член 6 §§ 1 и 2 от Конвенцията. Първо, тя се оплаква, че като са ѝ прехвърлили тежестта да докаже, че твърденията ѝ са истинни, националните съдилища са действали в нарушение на презумпцията за невинност.

Второ, тя твърди, че определението на Бургаски окръжен съд, че защитата на истината може да се основава само на влязла в сила присъда срещу обвинените в неправомерно поведение, е прекомерно и несправедливо. Накрая тя твърди, че съдилищата не са разгледали надлежно всичките ѝ доводи.

75. В относимата му част член 6 гласи следното:

„1. Всяко лице, при решаването на ... каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо и публично гледане на неговото дело ... от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. ...“

2. Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се смята за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона.“

76. Правителството, цитирайки мотивите на Бургаски окръжен съд, твърди, че националните съдилища са признали и са взели предвид всички относими доказателства и са достигнали до логични и правилни от правна гледна точка изводи. То също така подчертава, че предварителното производство срещу четирите длъжностни лица е било прекратено през октомври 2003 г. поради липса на доказателства, че са взели подкупи.

77. Жалбоподателката твърди, че правото ѝ да бъде считана за невиновна е основно и не може да бъде презумирано обратното във връзка със съществен елемент от състава на престъплението, за което е била обвинена. Не само че националните съдилища са допуснали грешка от гледна точка на българското законодателство, като са поискали от нея да докаже истинността на твърденията си, но те са направили това и невъзможно за нея, приемайки, че само осъдителна присъда може да бъде достатъчно доказателство, че едно лице е извършило престъпление. Това тяхно становище също така е нарушило справедливостта на производството, защото е обезмислило всички представени преди това доказателства за неправомерно поведение от страна на четиримата инспектори. Тя е направила добросъвестно проучване във връзка със статията си, и то при значително ограничение във времето. Да се иска от нея тя да установи истинността, добавя излишна тежест към и без това високото ниво на защита срещу клевета, която имат държавните служители.

78. Коментарите на третите страни са обобщени по-горе в параграф 48.

79. Съдът намира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията, нито е недопустимо на някакво друго основание. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

80. С оглед изводите си във връзка с член 10 обаче, и по-конкретно тези във връзка с „презумпцията за неистинност“ и подхода на националните съдилища по въпросите на доказването, Съдът не намира за необходимо да изследва допълнително дали е имало нарушение на член 6 (вж. съответно *Пакдемирлъ срещу Турция* (*Pakdemirli v. Turkey*), № 35839/97, §§ 61 и 63, 22 февруари 2005 г.;

Флукс срещу Молдова (№ 5), № 17343/04, § 27, 1 юли 2008 г.; и Financial Times Ltd и други, цитирано по-горе, § 75).

III. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1

81. Жалбоподателката се оплаква по член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, че сумите, които е трябвало да заплати поради осъждането ѝ, са прекомерни.

82. Член 1 от Протокол № 1 гласи следното:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.“

83. Становището на Правителството е, че не е налице нарушение на тази разпоредба.

84. Жалбоподателката навежда доводи, че тъй като намесата в нейните притежания е в резултат на нарушението на член 6 и член 10 от Конвенцията, тя автоматично е в нарушение и на член 1 от Протокол № 1.

85. Третите страни не обсъждат този въпрос в коментарите си.

86. Съдът намира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията, нито е недопустимо на някакво друго основание. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

87. С оглед на изводите си относно член 10 обаче, Съдът не смята за необходимо да изследва и въпроса дали има нарушение на член 1 от Протокол № 1 (вж. *Пакдемирлъ*, цитирано по-горе, §§ 62 и 63).

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

88. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

A. Вреди

89. Жалбоподателката претендира възстановяване на сумите, които е била осъдена да заплати за глоби (2 800 лева), обезщетения за вреди на тъжители и разноски (5 272 лева). Претендира също и обезщетение за неимуществени вреди по преценка на Съда.

90. Правителството твърди, че претенциите са прекомерни и счита, че самата констатация за нарушение на Конвенцията си явява достатъчно справедливо обезщетение за всички претърпени от жалбоподателката вреди.

91. Предвид основанията, поради които намира, че е налице нарушение на член 10 от Конвенцията, Съдът не може да уважи претенцията на жалбоподателката да ѝ бъдат възстановени сумите, които е била осъдена да заплати в полза на четиримата тържители (вж. *Кумпаня и Мазере*, цитирано по-горе, § 129). За разлика от това Съдът смята, че тя има право да ѝ бъдат възстановени сумите, които е била осъдена да заплати под формата на глоби (вж. съответно *Лингенс*, § 50, и *Шарлах и News Verlagsgesellschaft*, § 50, двете цитирани по-горе). Ето защо ѝ присъжда сумата от 2 800 лева заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху нея.

92. Съдът намира също, че е основателно да ѝ бъде присъдено и обезщетение за неимуществени вреди. Като преценява по справедливост съгласно изискванията на член 41, Съдът присъжда на жалбоподателката сумата от 2 000 евро заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху нея.

Б. Разноски

93. Жалбоподателката претендира да ѝ бъдат възстановена сумата от 5 000 лева (равностойна на 2 556,46 евро) за адвокатски възнаграждения за петдесет часа труд на адвокатите ѝ за производството пред Съда, при ставка по 100 лева на час. Тя представя фактура, издадена от адвокатите ѝ.

94. Правителството оспорва броя на часовете и почасовата ставка на адвокатите на жалбоподателката.

95. Съгласно практиката на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказано, че са те били действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В настоящия случай, като има предвид предоставената му информация и горепосочените критерии, Съдът счита за приемливо да присъди цялата претендирана от жалбоподателката сума заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху нея.

В. Лихва за забава

96. Съдът счита за целесъобразно лихвата за забава да се изчислява на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка с добавени три процентни пункта.

ПОРАДИ ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ
ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 10 от Конвенцията;
3. *Приема*, че не е необходимо да разглежда отделно оплакванията по член 6 от Конвенцията;
4. *Приема*, че не е необходимо да разглежда отделно оплакването по член 1 от Протокол № 1;
5. *Постановява*:
 - (а) ответната държава да заплати на жалбоподателката в срок до три месеца от датата, на която решението влезе в сила съгласно член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми:
 - (i) BGN 2 800 (две хиляди и осемстотин лева) за имуществени вреди ведно с евентуално дължимите данъци;
 - (ii) EUR 2 000 (две хиляди евро) за неимуществени вреди, платими в легова равностойност по курса към датата на изплащане, ведно с евентуално дължимите данъци;
 - (iii) BGN 5 000 (пет хиляди лева) за разноси ведно с евентуално дължимите от жалбоподателката данъци;
 - (б) след изтичане на горепосочения тримесечен срок до извършване на разплащането върху горните суми се дължи проста лихва в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, плюс три процентни пункта;
6. *Отхвърля* иска на жалбоподателката за справедливо обезщетение в останалата му част.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 19 април 2011 г. в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Лорънс Ърли
Секретар

Никола Браца
Председател